

Milli Güvenlik Kavramı ve Kavramın Türkiye’de Hukuksallaşması Süreci*

Uğur ARSLAN

Dr., Avukat, Ankara, avarslanugur@gmail.com (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri	ÖZ
Makale Geçmişi Geliş: 13.10.2021 Kabul: 08.05.2022 Yayın: 11.05.2022	Bugünkü Millî Güvenlik Kurulunun selefi mahiyetindeki Yüksek Müdafaa Meclisi 24 Nisan 1933 gün ve 14443 sayılı Kararname ile; 10 Ağustos 1933 günü çıkarılan 14819 sayılı Kararnameyle de Yüksek Müdafaa Meclisi Umumi Kâtipliği ihdas olunmuştur. “Devlet işlerinin en başında gelen topyekûn Millî Savunma görevlerini yerine getirmek üzere” 30 Mayıs 1949 tarihinde Millî Savunma Yüksek Kurulu kurulmuş ve Kurul Yüksek Müdafaa Meclisinin yerini almıştır. Anayasal olarak “millî güvenlik” kavramı ise ilk defa 1961 Anayasası ile mümkün olabilmıştır. Temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanması bakımından 1961 Anayasası’na kıyasla 1982 Anayasası’nda millî güvenlik kavramı savunma ve güvenlik konularını aşacak biçimde genişleyerek yer almıştır. 1982 Anayasası’nın 118. maddesi gereği 1 Kasım 1983 gün ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu ile Millî Güvenlik Kurulu kurulmuş ve 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği Kurul bugünkü yapısına kavuşmuştur.
Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Ulusal Güvenlik, Anayasa, Millî Güvenlik Kurulu	

The Concept of National Security and The Legalization Process of The Concept in Turkey

Article Info	ABSTRACT
Article History Received: 13.10.2021 Accepted: 08.05.2022 Published: 11.05.2022	The Supreme Defense Council, which is the predecessor of the current National Security Council, with the Decree No. 14443 of April 24, 1933; With the Decree No. 14819 issued on 10 August 1933, the General Secretary of the High Defense Council was established. The National Defense Supreme Council was established on 30 May 1949 and took the place of the High Defense Council. Constitutionally, the concept of "national security" became possible for the first time with the 1961 Constitution. In terms of restriction of fundamental rights and freedoms, the concept of national security was included in the 1982 Constitution by expanding beyond the defense and security issues compared to the 1961 Constitution. In accordance with Article 118 of the 1982 Constitution, the National Security Council was established on November 1, 1983 and with the Law No. 2945 of the National Security Council and the General Secretariat of the National Security Council, and the Constitutional amendment made in 2017 gained its current structure.
Keywords: Security, National Security, Constitution, National Security Council	

Atıf/Citation: Arslan, U. (2022). Millî Güvenlik Kavramı ve Kavramın Türkiye’de Hukuksallaşması Süreci, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 183-212.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)”

* Bu çalışma yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

I. Dünya Savaşı sonrası Cemiyet-i Akvam ile beraber kolektif güvenlik sistemi fikrî ortaya atılmış ama bu düşünce hayata geçirilememiştir. Güvenlik kavramına kolektif güvenlik anlamında yer veren ikinci önemli gelişme ise Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın kabulüdür. Gerçekten, bu Antlaşma ile savaşın meşru bir araç olmadığı, anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi gerektiği, (md. 2) sadece meşru müdafaa durumunda devletlerin kuvvet kullanabileceği (md. 51), meşru müdafaa haricinde ise kuvvet kullanımına BM Güvenlik Konseyinin karar verebileceği benimsenmiştir (md. 42). Türkiye de BM Antlaşması’na imza koyan ilk 51 devletten bir tanesidir.

II. Dünya Savaşı’nı müteakiben ABD’nin uluslararası ilişkiler disiplinindeki hegemonyası “ulusal güvenlik” kavramı ve anlayışını küresel ölçeğe yaymıştır.¹ II. Dünya Savaşı’ndan Soğuk Savaş döneminin sonuna kadar güvenlik ve askerî güvenlik konuları ile ilgilenen bilim insanları 1980’lere kadar çoğunlukla devlet merkezli ve askerî yaklaşım çerçevesinde bu kavramı dar, devletçi ve militarist bir bakış açısıyla ele almışlardır. Bu dönemde güvenlik devletlerin yıkılmasını önlemek ve iç savaşa engel olmak yani beka anlamında devlet merkezli olarak kullanılmıştır.²

ABD’de millî güvenlik kavramından ilk kez ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı *J. Reuben Clark* 1928 yılında Monroe Doktrini üzerine yazdığı bir muhtıradan bahsedilmiştir. ABD eski başkanlarından *Roosevelt* 1934’te bir konuşmasında yine güvenlik kavramından bahsetmiştir. 1945 yılında ise Başkan *Truman* Millî Savunma Konseyi kurulması fikrini ortaya atmış müteakiben de Millî Güvenlik Kanunu (National Security Act) 1947 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanun’un amacı, “millî güvenlik ile ilgili devletin çeşitli örgüt ve birimleri için bütünleştirilmiş politikalar ve usuller sağlamak” olarak belirtilmiştir.³ Dolayısıyla “savunma” kavramının yerini daha kapsayıcı, popüler ve güncel bir içeriğe sahip olan “güvenlik” kavramı almıştır. Üstelik güvenlik tek başına değil, başına “millîlik” vurgusu eklenerek kullanılmış bu sayede kavramın halka dönük yönü öne çıkarılmıştır.⁴ Dolayısıyla daha geniş kapsamlı olması ve millî güvenliğin sadece devletin iç ve dış güvenliğini değil, aynı zamanda devletin millî güvenlik politikalarını da kapsamasından dolayı

¹ Tunç Hasan-Döner Ayhan. “MGK ve Milli Güvenlik Kavramı”, Selçuk Üniversitesi MYO Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 1, 1998, s. 6.

² Buzan, s. 27; Booth, Ken. “Security And Self Reflections of A Fallen Realist”, *Critical Approaches to Security Studies*, York University, Toronto, 12-14 Mayıs 1994, s. 17; Tuncay Kardeş, “Güvenlik”, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Ed. Kardeş, Şaban– Balcı, Ali. İstanbul, Küre, 2015, s. 340.

³ Ulusal Güvenlik Kanunu (National Security Act): Temmuz 1947’de,II. Dünya Savaşı’nıardından ABD silahlı kuvvetlerinin yapısını yeniden düzenleyen Harry S. Truman Ulusal Güvenlik Kanunu ile ülkenin askerî yapısını denetlemek için Savunma Bakanlığı Ofisi ve Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK) bünyesinde her bir kuvvet için ayrı bölümler kurmuştur. Kanun, ordunun, Merkezi İstihbarat Ajansı (CIA) gibi ulusal güvenlikle ilgili diğer devlet kurumları ile koordinasyonunu sağlamakla beraber ulusal istihbarat meseleleriyle ilgili Başkanlık ve Kongre denetimini de sağlamıştır. Kanunla eski Savaş Bakanlığı Savunma Bakanlığına dönüşmüş ve kuvvet komutanlıklarını tek çatı altında birleştirerek faaliyetlerinin daha etkin ve ekonomik icrası ile komutanlıkların koordinasyonda ve komutada eşgüdüm ve kolaylık sağlanması hedeflenmiştir. Ulusal Güvenlik Kanunu, ülkenin güvenlik varlıklarının koordinasyonunda yardımcı olmak için UGK’yı da kurmuştur. UGK, Başkan, Başkan yardımcısı, ulusal güvenlik danışmanı, Devlet Sekreteri, Savunma Sekreteri ve Senato tarafından onaylanan diğer atanmaları içermektedir. Kanun’a göre, UGK ayrıca, ulusal güvenlik tehditlerini ele almak için daha küçük alt komiteleri de yönetir. Bkz. Akgüner, Tayfun, 1961 Anayasası’na Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu, İstanbul, 1983, s. 181; Britannica Ansiklopedisi, <https://www.britannica.com/topic/National-Security-Act>, E.T. 30.08.2020.

⁴ Yavuz Yayla Ebru. “Basın Özgürlüğü ve Millî Güvenlik Kapsamında Sınırları”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 5.

“devlet güvenliği” yerine “millî güvenlik” kavramı tercih edilmiştir. Nitekim 1950’lerde Amerika Birleşik Devletleri’ndeki “ulusal güvenlik” teriminin kökenleri yabancı bir düşmanın savaş tehdidinin bertaraf edilmesiyle çerçevelenmiş olsa da sonrasında bu kavram suç faaliyetlerini, terörizmi ve göçü içerecek şekilde genişletilmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası yürürlüğe sokulan uluslararası sözleşmelerde de milli/ulusal güvenlik kavramının benimsendiğini ve hatta temel hak ve özgürlüklerin kısıtlamasında bir araç olarak kullanılmakta olduğu görülmektedir. Örneğin; AİHS (1950) md. 10, “BM Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme” (1951) md. 28, 32; BM “Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi” (1966) md. 12,13,14, 18; ve BM “Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi” (1966) md. 8; AB “Maastricht Antlaşması” (1992) md. J.1. bu kabildendir. Söz konusu metinlerde millî güvenlik, genellikle hakların sınırlama nedeni olarak yer almış ve ulusal mevzuatlar da bahse konu değişime ayak uydurmuştur.

XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Çin gibi bazı ülkelerin ekonomik ve askeri olarak yükselişleri, Afrika kıtasından ve Ortadoğu ve Uzak Doğu ülkelerinden Batılı ilkelere doğru oluşan göç dalgası ve mülteci sorunu, milliyetçiliğin yükselişi gibi gelişmeler Berlin Duvarı’nın yıkılması ve SSCB’nin dağılması ile tepe noktasına ulaşan küresel liberal demokratik düzeni sarsan olaylar olarak öne çıkmaktadır. Gerçekten de Doğu Bloku’nun çöküşü Fukuyama’nın da ifade ettiği üzere, Batı medeniyetinin mutlak zaferi ve “Tarihin Sonu” olarak görülmüş artık Batıya karşı koyabilecek hiçbir gücün kalmadığı şeklinde yorumlara sebep olmuş,⁵ buna bağlı olarak Soğuk Savaş Dönemi güvenlik anlayışı terk edilerek güvenlik kavramı başka bir hüviyete bürünmüştür. Devletin güvenliği yerine bireyi merkezine alan kişi güvenliği, toplum güvenliği ve çevre güvenliği anlayışı öne çıkmış ve fakat ılımlı olarak nitelendirilebilecek bu dönem 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi saldırıları ardından Afganistan’ın işgali ve II. Körfez Savaşı nedeniyle çok da uzun sürmemiştir. Anılan gelişmeler ve 2008 yılı küresel ekonomik bunalımının da etkisiyle Batı dünyası mülteci sorunu ile yüzleşmek zorunda kalmış, bu olumsuzluklara salgın hastalıklar ve IŞİD’in yaptığı terör saldırıları eklenmiştir. Sayılan gelişmeler tüm dünyada ırkçılık ve milliyetçiliğin yükselmesine neden olmuş milliyetçi söylemi kullanan liderler ABD, Avusturya, Fransa, Macaristan, Ukrayna, İtalya ve Hollanda gibi ülkelerde önemli seçim başarılarına imza atmışlardır. Söz gelimi İngiltere’nin AB’den çıkışını ifade eden “Brexit” süreci için yapılan referandumda İngiliz Muhafazakâr Partisi bu milliyetçi söylemlere sıklıkla başvurmuş ve toplumun en azından bir bölümü AB’den ayrılma yönünde motive edilmiştir.

II. Dünya Savaşını takip eden süreçte Türkiye’nin Kore Savaşı dahil olması, Marshall Yardımları kapsamına alınması ve NATO’ya üye olması gibi gelişmelerle sıkılaştıran Türk Amerikan ilişkileri ulusal düzeyde gerek güvenlik bürokrasisi yapılanmasına gerekse de ilgili mevzuata yansımıştır. Yine de bu konuda 1949 ile 1961 arasında çok radikal değişiklikler yaşanmamış, eski alışkanlıklar bir müddet daha devam etmiştir. Konu ile ilgili kırılma noktası 1960 askeri darbesi ve 1961 Anayasası olmuştur. Bu dönemde milli güvenlik kavramı anayasal statü kazanmış MGK’nın siyasetteki ağırlığı artmıştır. Keza 1971 Anayasa değişikliği ve 1982 Anayasası da bu anlayışı devam ettirmiştir. Öyle ki 1982 Anayasası’nda temel hak ve hürriyetlerin

⁵ Pieterse, J. “Fukuyama, Liberal Democracy and the New World Order: Back to the End of History”, Itinerario, 16 (2), 1992, s. 9-22.

sınırlandırılması bakımından milli güvenlik kavramına selefine göre daha sık yer verdiği görülmektedir. 2003 yılı Anayasa değişikliğine kadar bu trend devam etmiştir. 2003 ve 2017 anayasa değişiklikleri MGK’nın sivilleştirilmesi yönünde önemli adımlar olmuştur. Bu çalışmada güvenliğin siyasi, ekonomik ve askeri yönünden ziyade hukuki yönüne, kavramın Türk anayasalarında ve diğer mevzuatta yer alması sürecine yer verilmeye çalışılmıştır. Nitekim, Türk literatüründe daha çok MGK’nın siyasetle ilişkisi bağlamında güvenlik kavramının incelendiği, uluslararası ilişkiler disiplininde ise realizm, liberalizm, Marksizm ve feminizm gibi teoriler bağlamında güvenlik kavramının ele alındığı, konunun hukuki yönünün çok da dikkat çekmediği görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada güvenlik- siyaset, güvenlik-uluslararası ilişkiler ekseninde bahse konu kavram hukuki boyutu ile ele alınmıştır. Çalışmada Türkiye’deki milli güvenlik bürokrasisinin oluşumuna yer verilmediği takdirde konunun bir tarafının eksik kalacağı düşüncesiyle, yer yer siyasi gelişmelerin güvenlik kavramının şekillenmesindeki etkileri de gösterilmiştir

I. TANIM OLARAK GÜVENLİK VE MİLLİ GÜVENLİK KAVRAMLARI

A. Güvenlik Kavramı

Güvenlik, uluslararası ilişkiler disiplininde çokça tartışılan ve farklı anlayışların ortaya çıktığı bir konudur. Kavramın doğası, üzerinde uzlaşılmış genel bir tanım yapılmasına mukavemet etmektedir.⁶ Bu bağlamda her görüşün farklı bir güvenlik tanımı vardır. Örneğin, Liberalizm’e göre güvenlik devletin her türlü müdahalesine karşı bireysel hak ve hürriyetlerin savunulması; realizme göre ise, sürekli savaşın egemen olduğu anarşik bir dünya düzeninde güç maksimizasyonu, idealizme göre savaş durumunun reddi, Kopenhag Okulu’na göre, toplum inşası için kullanılan bir araç anlamına gelir.⁷

Doktrinde güvenlik kavramı dar ve geniş olmak üzere iki farklı başlıkta tanımlanmıştır.⁸ Güvenliğin dar tanımı devletin maddi yetenekleri ve askerî güçleri üzerinde yoğunlaşmıştır.⁹ Dar anlamda güvenlik millî varlığın ve millî menfaatlerin muhafazası ve askerî savunmadan ibaret olan bir kavramdır.¹⁰ Bir başka deyişle güvenlik gücün bir fonksiyonudur. Nitekim güvenliği dar anlamda kabul eden realist bakış açısı büyük ölçüde güç konusuna odaklanmıştır.¹¹ Çünkü güç tehditleri bertaraf edebilen çıkarların temini sağlayan ve değerleri muhafaza eden niteliğiyle güvenliğin başlıca vasıtası olmaktadır.¹² Geniş anlamda güvenlik ise eldeki değerlerin korunmasını ifade eder. Bu tanım, nesnel olarak edinilmiş değerlere yönelik tehditlerin; öznel

⁶ Buzan, Barry. *İnsanlar, Devletler & Korku*, Çev. Ed. Emre Çıtak, 2. Basımdan Çev. İstanbul, Röle Akademik Yayıncılık, 2015, s. 35.

⁷ Dedeoğlu, Beril. *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, 3. Baskı. İstanbul, YeniYüzyıl Yayınları, 2014, s. 56 vd.

⁸ Özdağ, Ümit. “Devlet Yönetiminde İstihbarat ve Karşı İstihbarat”, *Millî Güvenlik Teorisi*, 1. Baskı, Ankara, Kripto, 2015, s. 7.

⁹ Katzenstein Peter J. *Millî Güvenlik Kültürü, Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*, Çev. İbrahim Efe, 1. Basım Sakarya, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2014, s. 22.

¹⁰ Yalçın, Hasan Basri. *Ulusal Güvenlik Stratejisi*, 1.Baskı, İstanbul, Seta, 2017, s. 59.

¹¹ Buzan, s. 29.

¹² Varlık, Ali Bilgin. “Ulusal Güvenlik”, *Millî Güvenlik Teorisi*, (Ed. Ümit Özdağ), 1. Baskı, Ankara, Kripto, 2015, s. 16.

olarak ise edinilmiş değerlere yönelik tehdit korkusunun yokluğu biçiminde objektif ve sübjektif unsurları kapsamaktadır.¹³

Doktrinde güvenlik tehlikede olmama hali, emin ve rahat olma, emniyet olarak tarif edilmiştir.¹⁴ Bir başka tarife göre ise, güvenlik, “*toplum yaşamında kanunî düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet; Devlet olarak örgütlenen bir toplumun düzen ve güvenirlilik içinde bulunması durumu*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵

Millî güvenlik kavramının taşıdığı anlam zamana göre değişen bir mahiyet arz ettiği için kavram hukukî veya bilimsel olmaktan çok aslında bir retoriktir.¹⁶ Bu nedenle güvenlik kavramının tanımı üzerinde ekseriyetle uzlaşılan fikir, kavramın belirsizliği olmuştur. Bir kısım yazar ise kavramın aşırı *askerileştirilmiş* olduğu inancındadır. Olumsuz bir diğer bakış açısına göre kavram bilimsel bir değeri olmaktan ziyade “*politik bir araç*”tır. Bu fikre göre, kavram kavramsal olarak zayıf fakat siyaseten güçlü olmasından dolayı üzerinde potansiyel bir tehlike barındırmaktadır. Bu bağlamda kavramın indirgemeci (devlet merkezli), aktör merkezli (devlet), dar odaklı olduğu ve araçsal olduğu savunulmuştur.¹⁷ Kavramın bu şekilde algılanmasının ve ele alınmasının en belirleyici nedeni ise Soğuk Savaş döneminin şartlarıdır. Soğuk Savaş yılları iki kutuplu uluslararası sistem arasında (NATO-Varşova Paktı) sert ideolojik mücadele ile geçmiştir. Bu dönemde dünya siyaseti iki kutba ayrılmış ve nükleer silahların yıkıcılığı nedeniyle merkezde (ABD-SSCB) sıcak çatışmadan kaçınılan ama çevrede ise konvansiyonel yöntemlerle ideolojik mücadeleye sahne olmuştur (Kore Savaşı, Vietnam Savaşı gibi). Bu mücadele ortamı içinde doğal olarak güvenlik kavramı, realist felsefenin de etkisiyle, çıkara, güç maksimizasyonuna ve rekabete endeksli bir kavram olarak devletler arası güç yarışı, hayatta kalma meselesi olarak değerlendirilmiştir.

1990’lardan itibaren ise güvenlik daha çok muhatap ya da referans özne olarak bireyi, sivil toplum örgütlerini ve uluslararası örgütleri dikkate almıştır. Birleşmiş Milletler (BM) 1994 İnsani Gelişim Raporu’nda “*insan güvenliği*” kavramına yer vermiştir. Anılan raporda BM, güvenliği; normal vatandaşların karşılaştığı günlük sorunlardan, bir başka deyişle açlık, salgın hastalık, işsizlik, siyasî baskı ve çevresel tehditlerden uzak kalma olarak yeniden tanımlamıştır.¹⁸ Bu yeni anlayış Uluslararası Ceza Mahkemesi, Kara Mayınlarının Yasaklanması, Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası gibi araçların oluşumu ile somutlaşmıştır.¹⁹

¹³ Wolfers, Arnold. “National Security as an Ambiguous Symbol”, *Political Science Quarterly*, C. 67, S. 4, 1952, s. 481-502.

¹⁴ *Örnekleleriyle Türkçe Sözlük*, Millî Eğitim Yayınları, İstanbul, 2000. s. 1081.

¹⁵ TDK Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, E. T. 02.02.2020.

¹⁶ Aybay, Rona. “Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu”, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 33, S. 1, 1978, s. 60; Benzer biçimde Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, 32. Bası, İstanbul, Yapı-Kredi Yayınları, 2019, s. 417; Ümit Güveyi, *Millî Güvenlik*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, 2016, s. 37.

¹⁷ Wolfers, s. 150; Buzan, s. 28.

¹⁸ 1994 yılında Birleşmiş Milletlerin yıllık yayını olan İnsani Gelişim Raporu’nda milli güvenliğin yanı sıra, ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, tıbbi güvenlik, çevre güvenliği, kişisel güvenlik, toplum güvenliği ve politik güvenlik kavramlarında da söz edilmektedir. Bkz. BM Kalkınma Programı, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/national-hdrs/nhdr-1994.html>, E. T. 15.02.2020.

¹⁹ Balcı, Ali – Kardaş, Şaban. *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 4. Baskı, Ankara, Küre, 2014, s. 338.

Tehditler değiştikçe güvenliğe verilen anlam da değişmektedir.²⁰ Bu meyanda güvenlik artık devletler arası düzlemde değil, bireyler ya da grup düzleminde de ele alınmaya başlanmıştır. Yeni güvenlik anlayışında asıl olan dost-düşman ayrımının muğlaklaşması ve tehditlerin öngörülemezliğidir.²¹ Zira artık konvansiyonel savaflara daha az rastlanır olmuş, daha çok terörizm, hibrit savaflar, ekonomik buhranlar, iklim değişikliği, küresel ısınma ve göç sorunları güvenlik tehditleri olarak ön olana çıkmıştır.²² Güvenlik denilince salt devletin güvenliğinden ziyade kişisel güvenlik, toplum güvenliği, siber güvenlik, ekonomi güvenliği ve bilgi güvenliği gibi başlıklar gündeme gelmiştir.²³ Artık daha çok mülteciler, salgın hastalıklar, sınır anlaşmazlıkları, terörizm, siber saldırılar, ekonomik spekülasyonlar, gıda güvenliği, suç örgütleri, iklim değişiklikleri, çevre güvenliği gibi konular da güvenlik ajandasına dahil olmuştur. Bir başka deyişle devletin güvenliği yerine bireyin vatandaşın güvenliği artık ön plandadır.²⁴ Anayasa Mahkemesi (AYM) de 2008 yılındaki bir kararında sınır güvenliği, dış tehditler, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm gibi farklılaşan tehditlerden bahsetmiştir.²⁵

XXI. yüzyılın başında özellikle 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi terör saldırısından sonra istikrarsızlıklar, terörizm, uluslararası rekabet, etnik ve dini ve çatışmalar, sınır sorunları konvansiyonel güvenlik anlayışından uzaklaşmayı kaçınılmaz hale getirmiştir. Büyük terör olayları devletlerin güvenlik eğilimlerini geleneksel bağlamından koparmış ve onları güvenlikçi politikalar inşa etmeye yöneltmiştir. Bu politikalar, tehdit algılamasına göre, devletten devlete değişse de temel de aslında benzerlikler göstermektedir. Örneğin devletlerin terörle mücadele kanunlarının revizesi/yeni düzenlemelerin hayata geçirilmesi (2000/520/EC sayılı AB Güvenli Liman Anlaşması ve USA Patriot Act (2001) gibi), kişisel verileri toplama, kolluk güçlerinin kaynağını artırma, kapasite inşası, istihbarat kurumlarının internet üzerindeki çeşitli bilgilere erişebilmeleri için erişim sağlayıcı şirketleri arka kapılar oluşturmaya zorlaması, hukukî düzenlemeler, göç ve vize prosedürlerinin sıkılaştırılması, otoriterleşme, devletin etkinliğini artırma vs. bu kabildendir.²⁶ Bütün bunlar yapılırken özgürlük alanının daralması kaçınılmazdır.

²⁰ Nye, Joseph S.- Welch, David A. *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak Kurama ve Tarihe Giriş*, İş Bankası Kültür Yayınları, V. Basım, İstanbul, 2018, s. 20.

²¹ Paker, Evren Balta. *Küresel Güvenlik Kompleksi/Uluslararası Siyaset ve Güvenlik*, 1.Baskı, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2012, s. 124.

²² Güvenliğin kapsamı askerî konuların dışına doğru genişledikçe güvenliğin temel muhataplarının da devletten bireye doğru derinleştiği kavramın bilimselliğini kaybettiği savunulmuştur. Tek sorun bilimsellik kaybı değil aynı zamanda güvenlik temelli düşünme ve hareket etmenin siyaset kurumunu işlevsiz bırakması hatta toplumları paranoya noktasına getirme tehlikesi de taşınmasıdır. Bkz. Kardeş-Balçı, s. 341.

²³ Eleştirel bir görüş olarak, Kapitalizmden güvenlik kavramının da nasibini aldığı ve güvensizlik paranoyasının suni olarak üretildiği ifade edilmiştir. Bu düşünceye göre, aslında güvensiz bir dünya, sistemin bize dayattığı bir nevi algı yönetimidir. Bu belirsizlik nedeniyle hemen her şey bir güvenlik metama dönüştürülebilir. (Balta Paker, s. 123,139.)

²⁴ Yalçın, s. 61; Ünver, H. A. “Dijital Gözetleme, Millî güvenlik ve Özel Hayatın Gizliliği Siyaseti”, *Siber Politikalar ve Dijital Demokrasi*, 2018/4, Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi, İstanbul, 2018, s. 9.

²⁵ “Türkiye’nin bölgesel ve küresel platformlarda etkin olması, ulusal birlik ve beraberliğini, üniter yapısını güçlendiren bir etkiye sahiptir. Küreselleşmenin bütün dengeleri altüst ettiği bir dünyada millî güvenlik, ulusal sınırların ötesinde başlamaktadır. Türkiye’nin sınır güvenliğinden dış tehditlere, insan ve uyuşturucu kaçakçılığından terörizme kadar pek çok kronik soruna çözüm bulması bir ‘ileri cephe siyaseti’ izlemesiyle mümkündür. Nitekim Türkiye’nin bu alanlarda attığı adımlar, geliştirdiği yaklaşımlar ve politikalar, sadece Türkiye’nin bölgedeki ve dünyadaki itibarını arttırmamış, aynı zamanda Türkiye’nin ulusal güvenliğini güçlendirmiş ve terörizmle mücadelesindeki haklı konumunu bütün dünya kamuoyuna anlatmasını sağlamıştır.” Bkz. AYM, 30.7.2008, 2008/1 E, 2008/2 K.

²⁶ Yalçın, s. 42.

11 Eylül’den sonra başlayan ve Arap Baharı’ndan sonra iyice artan mülteci krizi, ekonomik kriz, güvenlikçi politikaları savunan sağ milliyetçi siyasî partilerin oy oranlarındaki sıçrama gibi gelişmeler artık güvenlik-özgürlük dengesinin güvenlik lehine bozulmasına neden olmuştur. Burada Demokratik ülkelerle otoriter ülkeler arasındaki fark, güvenlik politikalarına ağırlık verilmesine rağmen güvenlik politikalarına yönelik kamuoyu rızası için çalışan çeşitli denetim mekanizmalarının devreye girip girmemesi veyahut bu mekanizmanın hiç olup olmaması şeklinde ortaya çıkmıştır.

B. Millî Güvenlik

1. Genel Olarak

Türkiye’de millî güvenlik konusunda yaşanan idarî ve hukukî gelişmeler ve değişimlerde Batı ülkeleri örnek alınmıştır. Tabii bu gelişmelerde Türkiye’nin iç ve dış siyasetinde yaşanan olaylar, devletin bekası düşüncesi ve millî güvenlik konusundaki hassasiyet kavramının serencamında belirleyici etkenler olmuştur. *Tanör*, Türkiye’deki millî güvenlik literatürünün idari ve hukuk sistemine entegrasyonunu Brezilya’da 1964, Pakistan’da 1984, Bangladeş’te 1982 ve Güney Kore’de 1980 yılında meydana gelen askerî darbe ile gündeme gelen “*Ulusal Güvenlik Doktrini*” kavramına bağlamaktadır. Ona göre, Ulusal Güvenlik Doktrini ABD’nin ulusal çıkarları ve hegemonyasının kurulması için kullanılan etkili bir argümandı. Bu sayede 3. dünya ülkelerindeki sadece siyasal muhalefet etkisizleştirilmekle yetinilmemiş, aynı zamanda bu ülkelerdeki demokratik kültürün zayıflığından dolayı ideolojik ve kurumsal kültür askerleştirilmiştir. Milliyetçilik yüceltilerek ve Liberalizm’den uzaklaşılarak olağanüstü yönetim usulleri olağan hale getirilmiştir. Bu durumun diğer çıktıları ise özgürlük alanının daraltılması, yargısal güvencelerin ortadan kalkması, polis devleti uygulamaların artması ve düşman hukuku uygulamalarıdır. Böylece anayasalardaki demokrasi, hukuk devleti gibi prensipler jeo-stratejik bir mahiyete dönüşmektedirler.²⁷

2. Tanım

Millî güvenlik kavramının hukukî alanda etkisi özellikle temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında karşımıza çıkar. Daha XX. yüzyılın ikinci yarısının başlarında savaş sonrası dünyada oluşan reel-politik anlayışın da etkisiyle, imzalanan BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi gibi önemli insan hakları belgelerinde bazı temel hak ve özgürlüklere millî güvenlik nedeniyle kısıtlama getirebileceği düzenlemiştir.

Uluslararası ilişkiler disiplinin incelediği güvenlik kavramının ulus devlet düzeyindeki yansıması millî güveniktir. Burada korunması gereken sadece siyasî egemenlik, fiziksel beka, asgari kapasite ve ekonomik kaynaklar değil, aynı zamanda anayasal düzen ve demokratik kazanımlardır.²⁸ Söz konusu olan aynı zamanda ülkenin toplumsal, kültürel, çevresel ve benzeri

²⁷ Tanör, Bülent. *İki Anayasa 1961-1982*, 5. Baskıdan Tıpkı Basım, On İki Levha, İstanbul, 2019, s. 144, 145.

²⁸ “*Millî güvenlik, yalnızca askerî boyutuyla, ülkenin ve ulusun dışarıdan kaynaklanan fiziksel askerî saldırılardan korunmasını değil, içeriden kaynaklanıp mevcut Anayasal düzeni zorla değiştirmeye yönelik tehditlere karşı da korunmayı ve tehdit tehlikesine karşı gerekli ön tedbirleri almayı gerekli kılar.*” Bkz. Yargıtay 16. CD, 2018/2088 E, 2018/2728 K.

diğer konulardaki güvenliğidir. Tehdidin çeşidi, zamanı ve coğrafya gibi toplumdan topluma değişen hususlar her ülkenin kendi millî güvenlik politikalarına yön verir.²⁹

Bir tanıma göre millî güvenlik; “devletin bekasının ve refahının sağlanması bunlara yönelik tehdit ve risklere karşı gerekli tedbirlerin alınması, ortak kimlik ve değerlerin korunması suretiyle ulusal çıkarların gerçekleştirilmesi hali”³⁰ dir. Danıştay da bir kararında millî güvenliği “Yurt ölçüsünde beliren iç ve dış tehlikelere karşı devlet tüzel kişiliğinin savunma ve güvenlik altına alınması” şeklinde tanımlamıştır.³¹ AYM, farklı tarihlerde vermiş olduğu kararlarında “millî güvenlik” kavramına yer vermiştir. Örneğin, 1974 yılındaki kararında³² “millî güvenlik” ve “kamu düzeni” kavramlarının uygulayıcıların kişisel görüş ve anlayışlarına göre şekillenebilecek, başka bir deyişle, öznel ve keyfi yorumlara elverişli genel bir kavram mahiyetinde olduğunu, yine 1976 yılında vermiş olduğu bir başka kararda³³ ise millî güvenliğin “dış ve iç tehlikelere karşı devlet varlığının muhafazası” demek olduğunu belirtmiş, yakın tarihli bir kararında ise millî güvenlik kavramının; “uygulamada yerleşmiş, açıklık kazanmış, hukuk ve Anayasa diline girmiş” olduğunu ifade etmiştir.³⁴

Millî güvenlik bir ulusun dünyanın herhangi bir yerinde ulusal çıkarlarını başarılı bir şekilde izleyebilme becerisidir.³⁵ Ayrıca millî güvenliğin geleneksel savunma politikalarını içeren, bir devletin nüfuz elde etmek, hedeflerini sürdürebilmek ve siyasî bir teşekkül olarak varlığını devam ettirebilmek için askerî olmayan eylemlerine yönelik toplam kapasitesi olduğu da savunulmuştur.³⁶ Keza, millî güvenliğin mevcut veya muhtemel düşmanlıklara karşı, ulusun hayati değerlerinin korunması ve bunların genişletilebilmesi için arzu edilen ulusal ve ya uluslararası şartların oluşturulmasına matuf politikalar olduğu da ifade edilmiştir.³⁷ Akgüner’e göre millî güvenlik, devletin bağımsızlığı ülke bütünlüğü ve millet egemenliğinin milli veya uluslararası alanda gerçek veya yakın zamanda tehlikeye düşmesi durumunda Anayasa’nın belirlediği organlar tarafından devlet tüzel kişiliğinin muhafaza altına alınmasını yönelik faaliyetlerdir.³⁸ Duran’a göre

²⁹ Booth, Ken. “Security and Self: Reflections of a Fallen Realist”, Ed. Keith Krause – Michael C. Williams, London, 1997’den aktaran Varlık, s. 17.

³⁰ Varlık, “Ulusal Güvenlik”, s. 17.

³¹ “Millî güvenlik kavramını kesin sınırlarını belirleyecek bir hükme Anayasa ve kanunlarımızda yer verilmemiş bulunmaktadır. Sadece millî güvenlik kurulu genel Sekreterliği Yönetmeliğinin 3. Maddesinin (a) bendinde bu kavramın dışarıdan ve içeriden yapılabilecek her çeşit taarruzlara, bozguncu teşebbüslere tabii afetlere ve büyük yangınlara azimle karşı koyabilmek, devlet otoritesinin muhafaza ve devam ettirebilmek ve bir savaştan galip çıkabilmek için bütün millî kudret gayret ve faaliyetlerin tam olarak kullanılmalıdır. diye tarif olunmaktadır. Yönetmelikteki bu tarif ile organların uygulamaları ve doktrindeki görüşler de nazara alınarak millî güvenliği genel bir deyimle “Yurt ölçüsünde beliren iç ve dış tehlikelere karşı devlet tüzel kişiliğinin savunma ve güvenlik altına alınması” şeklinde tanımlanmanın mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır. Şüphesiz iç ve dış tehlikeden hangilerinin millî güvenliğe ilişkin bulunduğunu tehlikenin kapsamı ve niteliğine ve meleğin içinde bulunduğu şartlara göre tayin ve takdir etmek gerekecektir.” Bkz. Danıştay 12. Daire, 1969/4097 E, 1970/426 K.

³² AYM, 25.4.1974, 1973/41 E, 1974/13 K.

³³ AYM, 10.2.1976, 1975/200 E, 1976/9 K.

³⁴ AYM, 4.12.2014, 2013/84 E, 2014/183 K.

³⁵ Thunberg-Hartland, Penelope, *National Economic Security: Inter Dependence and Vulnerability*, Ed. Frans A.M. Alting von Geusau–Jacques Pelkmans, Jonn F. Kennedy Institute, 1982, s. 50’den aktaran Buzan, s. 36.

³⁶ Louw, Michael H.H, *National Security*, ISS University of Pretoria, 1978’den aktaran Buzan, s. 36.

³⁷ Trager, F.N. – Kronenberg, P.S. “National Security and American Society”, Ed. Frank N. Trager- F.N. Simonie, An Introduction to the Study of National Security, Univesity Press of Kansas, 1973, s. 36’dan aktaran Buzan, s. 36.

³⁸ Akgüner, s. 96.

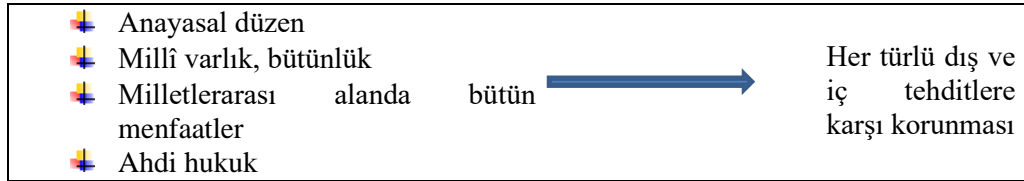
millî güvenlik dar anlamda millî savunmaya yönelik faaliyetleri geniş anlamda ise toplumsal hayattaki hemen tüm faaliyetleri ihtiva eden bir kavramdır.³⁹

Millî güvenlik, çeşitli toplumsal sistemlerin iç ve dış güvenlikleri tarafından belirlenir.⁴⁰ Millî güvenliğe yönelik algı kimin güvenliğin sağlanacağı ve tehdidin çeşidine göre topluma, zamana ve coğrafyaya göre farklılık gösterdiğini yukarıda belirtmiştik. Bir başka deyişle, güvenlik dinamik ve göreceli bir kavram olarak tezahür etmektedir. Üstelik aynı yapı içinde bile güvenlik algısı zaman içinde değişmektedir.

15/7/2018 tarihli Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde de millî güvenlik kavramının tanımlandığı görülmektedir:

*“Devletin Anayasal düzeninin, millî varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması...”*⁴¹

Tanımda millî güvenliğin korunması gereken unsurları olarak; *“Anayasal düzen”, “millî varlık-bütünlük”, “ahdi hukuk”, “milletlerarası alanda bütün menfaatler”* olarak sayılmıştır. Yukarıda belirttiğimiz Danıştay kararında da bu hususlar kısaca *“devlet tüzel kişiliği”* şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 1: Millî Güvenlik

Bu ahvalde millî güvenliği; devletin Anayasal düzeninin, millî varlığının, bütünlüğünün, millî menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü tehdiye karşı korunması, himaye edilmesi ve muhafazası şeklinde tanımlayabiliriz. Bu tanımdaki ifadelerin soyutluğu sınırlarının belli olmayışı/belirsizliği karşısında MGK’nın görev alanına girmeyen hemen hiçbir konunun kalmadığı, MGK’nın toplumsal yaşamın her alanına müdahalesinin mümkün olmasıyla özgürlük güvenlik dengesini özgürlükler aleyhine daraltıldığı söylenebilir.⁴²

C. Mukayeseli Hukukta Millî Güvenlik Kavramı

Mukayeseli hukukta gerek çeşitli anayasalarda gerekse de BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme gibi uluslararası belgelerde millî/ulusal güvenlik kavramına yer verildiği görülmektedir. Benzer biçimde Meksika, Kore Cumhuriyeti, Brezilya, Hırvatistan Güney Afrika Cumhuriyeti, Mısır gibi ülkelerin anayasalarında doğrudan doğruya millî güvenlik kavramına yer verilmiştir.

³⁹ Duran, Lütfi, *İdare Hukuku*, İstanbul, 1982, s. 129.

⁴⁰ Balazs, Jozsef. *A Note on the Interpretation, Development and Peace*, (6), 1985, s. 143-50’den aktaran Buzan, s. 36.

⁴¹ Bahsi geçen tanım ile 1963 tarihli Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yönetmeliği’ndeki tanım ve 9 Kasım 1983 tarih ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu’ndaki tanım herhangi bir fark yoktur.

⁴² Sezer, s. 72; Tunç-Döner, s. 19.

Fransa hükümetinin 2008 yılında yayımlanmış olduğu Beyaz Kitap’ta millî güvenlik; “Fransa’nın millî güvenlik stratejisinin gayesi milletin varlığına yönelik her türlü risk ve tehdidi bertaraf etmek” olarak ifade edilmiştir.⁴³ 1958 Anayasası uyarınca kurulan Mili Savunma Yüksek Komitesi, 2009 yılına kadar savunma ve ulusal güvenlik konularında hükümete destek veren ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayan bir kurum olarak görevini sürdürmüştür. Bu kurul yerini 2009 tarihinde yürürlüğe giren kanunla, üyelerinin Cumhurbaşkanı, Başbakan, dışişleri, içişleri, savunma, ekonomi ve hazine bakanlarından oluştuğu ve görevi savunma ve ulusal güvenlik konularında kamu politikalarını belirlemek olan Savunma ve Ulusal Güvenlik Kuruluna bırakmıştır.⁴⁴

Birleşik Krallık’ta ise 1989’da yürürlüğe giren Güvenlik Hizmetleri Kanunu (Security Service Act) md. 1’de ulusal güvenlik; “casusluk, terörizm ve sabotaj tehdidi, yabancı güçlerin ajanlarının faaliyetleri, parlamenter demokrasinin yıkılması ya da baltalanmasına yönelik eylemlerden veya şiddet içeren araçlardan korunma” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Birleşik Krallık’ın ekonomik refahını, Britanya Adaları dışındaki kişilere karşı tehditlere karşı korumak da ulusal güvenlik tanımına girmektedir.⁴⁵ Lordlar Kamarası da ulusal güvenliğe ilişkin bir tanım yapmıştır. Tanıma göre ulusal güvenlik; “demokrasinin, devletin kanunî ve Anayasal sistemlerinin, askerî Savunmanın korunması”dır.

Federal Almanya’da ulusal güvenlik kavramı Nazi Almanya’sından kalan kötü tarihi mirası çağrıştırdığı için “Federasyonun veya federal devletlerin çıkarlarının korunması” şeklinde milli güvenlik kavramı yerine kullanılmaktadır.⁴⁶ Federal Alman Anayasası md. 87/b’de ise Federal Güvenlik Konseyi düzenlenmiştir. Buna göre, Konseyin başkanı Savunma Bakanı diğer üyeleri ise dışişleri içişleri ve maliye bakanlarıdır. Gerekli görüldüğü takdirde diğer bakanlar da Konseye katılabilirler. Konseyin görevi, özellikle savaş zamanlarında, diğer kurum ve kuruluşlar ile silahlı kuvvetler arasındaki koordinasyonu sağlamaktır.⁴⁷

İspanya’daki meri mevzuatta ortak bir ulusal güvenlik kavramı veya tanımı yoktur. Yalnızca belirli kanunlarda kavrama yönelik dolaylı referanslar bulunmaktadır. Söz gelimi, 1968 tarihli Resmî Sırlar Kanunu (Ley 9/1968, de 5 de abril, Sobre Secretos Oficiales) ulusal güvenlik kavramı kapsamında İspanya’nın bağımsızlığı, toprak bütünlüğü, ulusal çıkarlar, hukukun üstünlüğü ve kurumlarının istikrarı olarak genel çerçeveyi çizmektedir.⁴⁸

İtalyan kanunlarında net bir ulusal güvenlik tanımı yapılmamıştır. Bununla birlikte, 13 Ağustos 2007 tarihli ve 25 Ağustos 2012’den beri yürürlükte olan Cumhuriyetin Güvenliği İçin Bilgi Sistemi ve Yeni Bir Gizlilik Disiplini (Legge 124/2007, Sistema di Informazione per la

⁴³ Güveyi, s. 30, 31.

⁴⁴ Torun, Abdullah. “Türkiye’de Ulusal Güvenliğin Yasal ve Kurumsal Mekanizması: Milli Güvenlik Kurulu”, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2017, s. 63.

⁴⁵ Birleşik Krallık Mevzuat Sistemi, (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/5/section/1>) E. T. 17.09.2020.

⁴⁶ Bigo, Didier – Carrera, Sergio – Hernanz, Nicholas – Scherre, Amandine, “Citizens Rights and Constitutional Affairs, Justice, Freedom and Security National Security and Secret Evidence in Legislation and Before the Courts: Exploring the Challenges”, European Parliament Directorate- General For Internal Policies Policy Department, Brussels, European Union, 2014, s. 32.

⁴⁷ Federal Almanya Anayasası, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80207000.pdf>, E. T. 16.03.2022.

⁴⁸ Bigo vd, s. 32.

Sicurezza Della Repubblica e Nuova Disciplina del Segreto) başlıklı Kanun’da ulusal güvenlik; Cumhuriyetin bütünlüğü, Anayasal kurum ve kuruluşların savunulması, devletin diğer devletlere karşı bağımsızlığı kastedilmektedir.⁴⁹ Keza İtalya Anayasa Mahkemesi de kavramı devletin yüce menfaatlerine ve demokratik toplumu korumaya yönelik faaliyetler olarak yorumlamaktadır.⁵⁰

ABD’de 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Kanunu ile temel görevi ulusal güvenlik ve dış politika konuları hakkında Başkana yardımcı olmak ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamak olan ve üyelerinin Başkan, dışişleri ve savunma bakanları, Genelkurmay Başkanı, kara, hava ve deniz kuvvetleri komutanlarından oluştuğu bir yardımcı bir yapı olarak Ulusal Güvenlik Kurulu (National Security Council-NSC) kurulmuştur. 1949 yılında yapılan değişiklikle kuvvet komutanlarının üyelikleri sonlandırılmış, Başkan Yardımcısı Kurul’a katılmış ve Genelkurmay Başkanına ise Kurulda daimî askeri danışman statüsü verilmiştir. Bugün itibarıyla Kurul; Başkan, Başkan Yardımcısı, dışişleri ve savunma bakanlarından oluşmaktadır. Genelkurmay Başkanı Kurulun askeri danışmanı, Merkezi Haberalma Örgütü (CIA) Başkanı da istihbarat danışmanlığını yürütmektedir.⁵¹ Öte yandan 2009 yılında Başkan Obama şeffaflık, bilgi edinme hakkı ve bilginin mümkün olan en kısa sürede sistematik olarak sınıflandırılması amacıyla 13526 sayılı Yürütme Emri (The President Executive Order)⁵² yayımlayarak ulusal güvenlik kavramını yeniden tanımlamıştır. Buna göre; ulusal güvenlik ABD’nin ulusal savunması veya dış ilişkileri ile ilgili konular; doğrudan ulusal varlığı hedef alan iç veya dış kaynaklı saldırılar karşısında ulusun korunmasına matuf faaliyetlerdir.⁵³

II. MİLLİ GÜVENLİK KAVRAMININ TÜRK ANAYASALARINDAKİ GELİŞİMİ

A. 1921 ve 1924 Anayasası Döneminde Millî Güvenlik

Türkiye Cumhuriyeti ilk kuruluş yıllarında farklı gerekçelerle çeşitli isyan ve toplumsal tepkilerle karşı karşıya kalmıştır. Nitekim Devlet 10 yıllık uzun bir savaştan çıkmış, Saltanat ve Hilafet ilga edilmiş, Başkent Ankara’da TBMM açılmıştır. 1924 yılına gelindiğinde Lozan Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan kronik sorunlar da büyük ölçüde çözülmüştür. Yönetimdeki kadrolar dış tehditlerden ziyade iç tehditlere karşı odaklanmış bunu yaparken de “*emniyet-i dahiliye*” gibi kavramları etkin bir araç olarak kullanmışlardır. 1921 ve 1924 Anayasası döneminde millî güvenlik kavramı henüz literatüre girmemiş olduğundan bu anlama gelebilecek “*devletin nizamı*”, “*devletin emniyeti*”, “*amme nizamı*”; yine dış tehditlerden bahsedilirken de “*emniyet-i hariciye*” gibi kavramlara başvurulmuştur.

1924 Anayasası döneminde, yukarıda da belirttiğimiz üzere, millî güvenlik terminolojisi henüz dünyada oluşmadığından Türkiye’de de millî güvenlik kavramı yerine daha çok “*devletin emniyeti*” ibaresi bazı kanunî düzenlemelerde kullanılmıştır. Bu bağlamda devletin güvenliği

⁴⁹ İtalya Cumhuriyeti'nin Güvenliği İçin Bilgi Sistemi (Sistema di Informazione per la Sicurezza della Repubblica), <https://www.sicurezza.italy.it/sisr.nsf/documentazione/normativa-di-riferimento/legge-124-2007.html>, E. T. 07.10.2020.

⁵⁰ Bigo vd, s. 33, 34.

⁵¹ Torun, s. 62.

⁵² ABD Ulusal Arşivleri (National Archives), Federal Register, <https://www.federalregister.gov/documents/2014/07/30/2014-17836/classified-national-security-information>, E. T. 16.02.2020

⁵³ Kaymaz, Seydi. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Devlet Sırrı*, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 47.

kavramını ilk olarak 31/7/1922’de İstiklal mahkemelerinin yetkilerini yeniden düzenleyen Kanun’un 3. maddesinde yer almıştır:

“*MADDE 3...Devletin emniyeti hariciye ve dahiliyesini ihlal edenler hakkında ceza kanununun birinci babının birinci ve ikinci fasıllarında muharrer ceraimi....*”

1930 yılların ikinci yarısından sonra Türkiye, yaklaşan büyük savaş, SSCB’nin boğazlardan hak istemesi gibi nedenlerle Montrö Boğazlar Sözleşmesi’nin imzalanmasında ısrarcı olmuş, askerî, ekonomik tedbirlerin yanında kanunî düzenlemelere gitmek ihtiyacı hissetmiştir. Nitekim 765 sayılı mülga TCK’da kapsamlı değişiklikler yapılmış, devlete karşı suçlarda cezalar artırılmıştır. Değişiklik gerekçesinde devletin emniyet ve selametinin her türlü fena hareketlere karşı, cezaî yaptırımlarla korunması gerektiği ifade edilmiştir:

“*...Zamanımızda soysal ve ökomomsal hareketlerin bas döndürücü bir süratle birbirini takib ederek ilerlemesi ve bu hareketlerin yersel faaliyetlerinden taşarak acunal bir hal alması karşısında eski müdevvenatın bu hareketlerin doğurduğu vaziyetleri idareye kâfi gelmediği tahakkuk ederek Devletlerce fevkalade bazı emniyet tedbirleri almasına kati lüzum hasıl olmuştur. Yine son zamanlarda bazı hadiseleri delaletile mevcut cezaî hükümlerimizin bu hadiseleri dairei şümulüne almadığı görülerek Devletin emniyet ve selameti her türlü fena hareketlere karşı cezaî Yaptırımlarla mahfuz bulundurmak lüzumu tahakkuk etmiştir. Bu boşluğu doldurmak maksadile Türk ceza kanununun ikinci kitabının (Devletin emniyetine karşı cürümler) başlıklı birinci faslına dahil olan maddeleri bastan basa yeniden yazılmak suretile değiştirilmiş ve bu vesile ile de kanunun diğer hükümlerinde tashihi lazımgelen maddeler düzeltilerek tanzim kılınan 74 maddelik layiha takdim kılınmıştır.*”⁵⁴

Yaklaşan II. Dünya Savaşı’nın etkisiyle olsa gerek, seferberlik işlemlerini koordine etmek üzere Millî Güvenlik Kurulunun selefi mahiyetindeki Yüksek Müdafaa Meclisi (YMM) ilk defa 24 Nisan 1933 gün ve 14443 sayılı Kararname ile kurulmuştur.⁵⁵ Başbakanın başkanlığında, Genelkurmay Başkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin iştiraki ile toplanan YMM’ye dilediği takdirde Cumhurbaşkanı başkanlık etmekteydi. YMM’nin millî güvenlik bakımından sınırlı bir görev tanımı bulunmaktadır. YMM, sadece “*millî seferberlik bakımından vekilliklere verilecek vazifeleri tespit etmek ve gerekli esasları hazırlamak*” kapsamında görevlendirilmiştir.

10 Ağustos 1933 günü çıkarılan 14819 sayılı Kararnameyle de Başkanı Millî Savunma Bakanlığınca tayin edilen *Yüksek Müdafaa Meclisi Umumi Kâtipliği* ihdas olunmuştur. Umumi Kâtibin, kendisine deruhte edilen konulardaki görevini icra etmesi için seçilmiş memurlardan oluşan bir bürosu vardır.⁵⁶

⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c012/tbmm05012078ss0250.pdf>, E. T. 01.10.2020.

⁵⁵ 12.05.1949 tarihli TBMM Milli Savunma Komisyon Raporu, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/tbmm08019096ss0206.pdf>, E. T. 02.08.2020; MGK’nın ilk örneğinin 1933 yılında kurulan Yüksek Müdafaa Meclisi olduğu genel olarak kabul edilirken kimi kaynaklarda 1922 yılında yani Milli Mücadele döneminde M. Kemal Atatürk başkanlığında kurulan “*Harp Encümeni*”nin MGK’nın ilk örneği olduğu savunulmuştur. Bkz. Sezen s. 66; Bir diğer görüş ise 1949 yılında kurulan Milli Savunma Yüksek Kurulunun Milli Güvenlik Kurulu ile en çok benzeşen kurul olduğu yönündedir. Bkz. İba, Şaban. Milli Güvenlik Devleti, Çivi Yazıları, İstanbul, 1999, s. 177; Gürpınar, Bulut. “Milli Güvenlik Kurulu ve Dış Politika”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 10, Sayı 39 (Güz 2013), s. 73.

⁵⁶ Milli Güvenlik Kurulu, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>, E. T. 02.08.2020.

II. Dünya Savaşı’nın da etkisiyle, “devletin emniyeti”, “millî emniyet” ya da “millî güvenlik” kavramları askerî ve siyasî çevrelerde *topyekûn savunma* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Denilebilir ki, “millî güvenlik” kavramının dilimize girmesinde 1947’de başlayan Truman Yardımları ile sıkılaştıran ABD-Türkiye ilişkilerinin etkisi büyük olmuştur.

Savaş sonrası dönemde artık dünya iki kutba ayrılmıştır. Bir tarafta demokratik sistemi temsil eden Batı bloku ve NATO, diğer tarafta da Sovyetler Birliği’nin başını çektiği Varşova Paktı bulunmaktadır. Bu gelişmeler Türkiye’de millî güvenlik politikalarının da belirleyicisi olmuş ve çok partili yaşama geçilmesi, BM ve NATO’ya üyelik, Kore’ye asker gönderilmesi gibi hususlar gündeme gelmiştir. Nitekim 1946 yılında Türkiye çok partili siyasal yaşama geçmiştir. Bunda Türkiye’nin II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan dünya konjonktüre uyum sağlama çabası, Türkiye’nin Birleşmiş Milletlere (BM) kurucu üye olma arzusu, Türkiye’nin Batı’dan ve özellikle ABD’den, ekonomik ve askerî yardım alma ihtiyacı önemli rol oynamıştır. Diğer bir sebep ise Sovyetler Birliği’nin savaş sonrası, çok güçlü bir devlet haline gelmesi ile Sovyet tehdidi ile ilgili endişelerin artması, Sovyetler Birliği’nin Türkiye’den toprak ve boğazlardan üs talep etmesi ve bunun sonucunda Türkiye’nin Batı dünyasına yönelmesidir.⁵⁷ Sovyet kaynaklı güvenlik endişeleri ve ABD’deki muadili kurum olan Ulusal Savunma Konseyinin de etkisiyle “Devlet işlerinin en başında gelen *topyekûn Millî Savunma görevlerini yerine getirmek üzere*” 30 Mayıs 1949 gün ve 5399 sayılı Kanun’la Millî Savunma Yüksek Kurulu (MSYK) kurulmuş ve YMM’nin yerini almıştır.⁵⁸

“Madde 1 — Devlet işlerinin en başında gelen topyekûn Millî Savunma görevlerini yerine getirmek üzere (Millî Savunma Yüksek Kurulu) teşkil edilmiştir. Cumhurbaşkanı bu kurulun tabii başkanıdır.

Madde 2 — Millî Savunma Yüksek Kurulu, Millî Savunma işlerini telif ve tanzim etmekle mükellef olan Başbakanın başkanlığı altında ve onun teklifiyle Bakanlar Kurulu tarafından seçilecek Bakanlarla Millî Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanından teşekkül eder. Seferde, Harb Kuvvetleri Genel Komutanı, Yüksek Kurulun tabii üyesidir. Kurul, gerektiğinde Askerî Şûra üyelerini ve her türlü uzmanları istişare için çağırabilir.

Madde 3 — Millî Savunma Yüksek Kurulunun başlıca görevleri şunlardır: A) Hükümetçe takip edilecek Millî Savunma politikasının esaslarını hazırlamak. B) Bütün Devlet teşkilâtına, her türlü özel müessese ve teşekküllere ve vatandaşlara düşecek Millî Savunma ödev ve görevlerini tesbit ile gereken kanunî ve idarî tedbirleri almak üzere yetkili makamlara sunmak. C) B fıkrasında yazılı tedbirlerin uygulanmasını kovuşturmak. D) Topyekûn millî seferberlik plânını barışta hazırlama ve gereğinde tam olarak uygulanmasını sağlamak. E) Yurt savunmasıyla ilgili işlerden Başbakanın lüzum gösterdiklerini inceliyerek mütalâasını bildirmek.

⁵⁷ Akıncı, Abdul Vahap–Usta, Sefa. “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 21, S. 1, s. 275-288.

⁵⁸ 3 Haziran 1949 tarihli ve 7223 sayılı Resmî Gazete, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc031/kanuntbmmc031/kanuntbmmc03105399.pdf, E. T. 02.08.2021; Sezen, Seriyeye, “Millî Güvenlik Kurulu Üzerine”, *Amme idaresi Dergisi*, Cilt 33, Sayı 4, 2000. s. 63.

Madde 4 — Millî Savunma Yüksek Kurulunun kararlarından doğrudan doğruya icra edilebilecek olanlar Başbakan tarafından ilgili yerlere tebliğ olunur. Bakanlar Kurulu kararını istilzam edenler Bakanlar Kuruluna sunulur.

Madde 5 — Millî Savunma Yüksek Kurulu en az ayda bir defa toplanır.”

Değişikliğin gerekçesi aynı zamanda dönemin ruhunu da yansıtmaktadır:

“Birinci Dünya harbine kadar harbın karakteri (askerî) idi; Harbîn hazırlanması ve yapılması daha çok askerlere ait teknik meseleler gibi görünüyordu. Birinci dünya harbînin ilk aylarından itibaren harb (topyekûn) bir mahiyet almaya; başladı ve bu harbten sonra, harb hazırlıklarını (topyekûn harb) esasına göre düzenlemiş olan milletler İkinci Dünya harbinde bunun çok faydelerini gördüler. Böyle hareket etmemiş olanlar ise ağır ve felâketli kayıplar verdiler, çöküntülere uğradılar. Bugün bütün devletler harb hazırlıklarını, topyekûn Millî Savunma esasına istinat ettirmektedir. Topyekûn Millî Savunma, millî varlığı tecavüze karşı korumak için Devletin ve milletin bütün maddi ve mânevi kuvvetlerini savunma harbî için barışta hazırlamak, tecavüz vukuunda bunları hep birden seferber etmek ve savunma savaşını bütün kuvvetlerle yaparak zafere ulaşmak demektir. Bizde, bugünkü topyekûn Millî savunma çalışmalarına esas olan, 1931 tarihli millî seferberlik yönetmeliği ile çoğu, İkinci Dünya Harbî başladıktan sonra bu konuda yapılmış olan yönetmeliklerdir. Bunlar tamamiyle eskimiş olup maksadı sağlamaktan uzak bulunmaktadırlar. Topyekûn Millî savunma üzerindeki çalışmalar Millî Savunma Bakanlığının ve Genelkurmayın, ilgili Bakanlıklarla temaslarıyla yapılmakta ise de, bütün bu çalışmalar maksadı sağlamaya yeter bulunmamaktadır. Bütün Devlet teşkilâtıyla özel kurumların topyekûn Millî savunma çalışmalarını organize edecek ve bütün çalışmaları bir elden idare ve devamlı surette koordine edecek bir (Millî Savunma Yüksek Kurulu) na olan kesin ihtiyaç sebebiyle ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.”⁵⁹

Gerekçeye göre, meydana gelen savaşlar, seleflerinden farklı olarak, artık “topyekûn savaş” niteliğindedir. Topyekûn savaş ise bütün millî güç unsurlarının harekete geçirildiği savaşlardır. Silahlı kuvvetlerin yanında ekonomik, diplomatik, demografik, lojistik ve enerji kaynakları vs. gibi tüm unsurların savaş için seferber edilmesi artık hayati önemi haizdir. Bu yüzden de artık “topyekûn millî savunma” işlemlerini organize edecek bir yapıya ihtiyaç vardır.

Kurulun çalışmalarını ve işlerini yürütmek üzere 5399 sayılı Kanun’un 6. maddesi mucibince 10 Nisan 1950 gün ve 14 sayılı Başbakanlık emirleri ile “*Millî Savunma Yüksek KuruluHata! Yer işareti tanımlanmamış. Genel Sekreterliği*” ihdas edilmesi ve Kurul Genel Sekreterinin Genelkurmay Başkanının Mütalaası Alınarak, Millî Savunma Bakanınca Yapılacak Teklif Üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla atanması hususlar düzenlenmiştir:

“Madde 6 — Başbakanın direktiflerine göre Millî Savunma Yüksek Kurulu çalışmalarını hazırlamak ve her türlü yazı İşlerini yürütme üzere bir (Millî Savunma Yüksek Kurulu Genel Sekreterliği) kurulmuştur.

⁵⁹ Millî Savunma Yüksek Kurulu Kanunu Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/tbmm08019096ss0206.pdf>, E. T. 02.08.2021.

Madde 7 — Millî Savunma Yüksek Kurulu Genel Sekreteri Genelkurmay Başkanının mütalâası alınarak Millî Savunma Bakanınca yapılacak teklif üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla tâyin olunur.

Madde 8 — Millî Savunma Yüksek Kurulu Genel Sekreterliğinin kadrosu, Başbakanın teklifi üzerine Millî Savunma Yüksek Kurulu tarafından tesbit edilir.” 60

B. 1961 Anayasası Döneminde Millî Güvenlik

1961 Anayasası; 27 Mayıs 1960 askerî darbesiyle yönetime el koyan askerlerce (Millî Birlik Komitesi) Kurucu Meclis ve bu meclisin bünyesindeki Anayasa Komisyonuna hazırlatılıp 27 Mayıs 1961 tarihli Kurucu Meclis birleşik toplantısında kabul edilmiş, müteakiben 9 Temmuz 1961 tarihli halk oylaması ile kabul edilip yürürlüğe girmiştir.⁶¹

1961 Anayasası seleflerine göre daha özgürlükçü bir yapıdadır. Klasik-liberal anayasacılık anlayışına göre dizayn edilmiştir. Temel hak ve özgürlüklere önem verilmiş, bunlar ayrıntılı olarak Anayasa’nın ikinci kısmında düzenlenmiştir. 1982 Anayasası’ndan farklı olarak, 1961 Anayasası insanı ve bireyi “*yüce bir değer*” sayarak hak ve özgürlüklerin uzlaştırılıp geliştirilmesini ana hedef olarak belirlemiştir.⁶² Anayasa’ya göre, hak ve özgürlük devletin temel niteliği ve görevidir. Özgürlük esas, sınırlama istisnadır.⁶³ Sosyal hak ve ödevlere ilk defa 1961 Anayasası’nda yer verilmiştir. Keza, AİHS de dikkate alınarak, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ile ilgili çerçeve bir maddeye (md. 11) de yer verilmiştir. Bu maddede, sınırlama sebebi olarak, millî güvenliğin sayılması önemlidir.⁶⁴

“II. Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılmaması

MD. 11- (20.9.1971- 1488) Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla sınırlanabilir.”

Modern Anayasalardaki gelişmelere ayak uydurmak için 1961 Anayasası’nın 111. maddesinde “*millî güvenlik*” kavramına yer verilmiş, kavram Anayasa’nın 111. maddesinin 3. fıkrasında “*Millî Güvenlik Kurulu*” olarak ete kemiğe bürünmüştür. Bu düzenlemelerle millî güvenlik artık anayasal bir kavram, Millî Güvenlik Kurulu da Anayasal bir organ haline gelmiştir:⁶⁵

⁶⁰ MGK İnternet Sayfası, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>, E. T. 02.08.2020.

⁶¹ Gözler, Kemal, *Anayasa Hukukuna Giriş*, 17. Baskı, Ekin, Bursa, 2010, s. 186.

⁶² Tanör, s. 378; Tanör, *İki Anayasa*, s. 45.

⁶³ Tanör, *İki Anayasa*, s. 18.

⁶⁴ Tanör’e göre 11. madde genel bir sınırlama maddesinden daha çok bir koruma mekanizması mahiyetindedir. Bkz. Tanör, *İki Anayasa*, s. 19.

⁶⁵ TBMM’de 1961 Anayasası olarak kabul edilen 334 sayılı Kanun tasarısında Millî Güvenlik Kurulu yerine “*Millî Savunma Yüksek Kurulu*” ifadesi kullanılmıştır. Bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c002/tm_00002034ss0035.pdf, E. T. 06.10.2020; Maddenin gerekçesi şu şekildedir: “*Yurt müdafaasının genel prensiplerini ve siyasetini tesbit etmek için ilgili bakanlardan ve genelkurmay başkanınının müteşekkil yüksek bir kurul bütün modern devletlerde yer almış bulunmaktadır. Nitekim bizde de 5399 sayılı kanunla bu müessese ihdas edilmiştir. Modern Anayasa temayüllerine uyularak bu müessese, tasarıda bir Anayasa organı haline*

“*Millî Güvenlik Kurulu millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak üzere gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir.*”⁶⁶

Bu yapısal değişiklikler sayesinde 1947 yılından beri bir türlü başarısız millî savunma anlayışından millî güvenlik doktrinine esaslı bir şekilde adım atılmış ve geçiş sağlanmıştır. Çünkü Kurul’un görev alanı “seferberlik, memleket savunması, millî savunma politikasının esasları” gibi tamamen savunmaya yönelik konulardan millî güvenlik gibi kapsamı hem belirsiz hem de çok geniş olan bir alanla evrilmiştir.⁶⁷

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, millî güvenlik kavramı II. Dünya Savaşı’ndan sonra, önce ABD de sonra da müttefiklerinde kullanılmaya başlanılan bir kavram olduğu için, dönemin Anayasa metinlerinde millî güvenlik ile ilgili bir kaydın bulunmaması yadırganacak bir durum değildir. Nitekim özellikle XX. yüzyılın ilk yarısından sonra yürürlüğe giren anayasalar ve ulusal mevzuatlarda da kavramın kullanılmasının yaygınlaştığı buna paralel olarak Türkiye’de de kavramın 1961 Anayasası’ndan sonra literatüre yerleştiği ve çeşitli kanunî düzenlemelerde yer aldığı görülmektedir.⁶⁸ Bu değişiklikte dış faktörlerin etkisi olduğu kadar siyasal iktidara güvenmeyen ve yönetimde söz sahibi olmak isteyen Millî Birlik Komitesini oluşturan askeri bürokrasinin de payı büyüktür. Millî güvenliğe yönelik tehditlerin nicelik ve niteliği arttığı Soğuk Savaş yıllarında, dönemin yöneticileri millî menfaatlerin sağlanması amacıyla askerî gücün yanında politik, ekonomik ve kültürel güçleri de maksimize etmeyi önemsemişler, millî güvenliği yeniden tanımlamak için millî güvenlik meselelerinin asker ve sivillerce ele alındığı bir platformun ihdas edilmesine karar vermişlerdir.⁶⁹ Saydığımız gelişmelere paralel olarak, 38 sayılı 7/3/1962 tarihli Anayasanın Nizamını Millî Güvenlik ve Huzuru Bozan Fiiller Hakkındaki Kanun kapsamında millî güvenlik gerekçesiyle basın ve ifade özgürlüğünün sınırlandırılması hüküm altına alınmış, Kanun’un basın özgürlüğünü kısıtlayan 4. maddesinin⁷⁰ Anayasa’ya aykırı olduğu gerekçesiyle yapılan iptal başvurusunda Yüksek Mahkeme millî güvenlik kavramına atıfta bulunarak red kararı vermiştir.⁷¹ Benzer şekilde, Anayasa Mahkemesi Dernekler Kanunu ile ilgili

getirilmiştir.” Bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c002/tm__00002034ss0035.pdf, E. T. 06.10.2020.

⁶⁶ Angola, Belize, Kenya, Kosova, Myanmar, Somali, Sudan, Gambiya, Fas ve Şili gibi ülkelerin anayasalarında açıkça millî güvenlik kuruluna yer verilirken; Federal Almanya, Güney Kore, ABD, Rusya Federasyonu, Avustralya, İspanya, İzlanda, Çin Halk Cumhuriyeti, Fransa, Kanada, Belçika ve Birleşik Krallık gibi ülkelerin Anayasalarında millî güvenlik kurulu gibi bir yapı bulunmamaktadır. Bkz. Güveyi, s. 158, 159.

⁶⁷ Gürpınar, s. 78.

⁶⁸ Örneğin; İspanya Anayasası (1978) md. 102/2; İtalya Cumhuriyeti Anayasası (1947) md. 126/2, Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası (1949) md. 10/2, Belçika Anayasası (1994) md. 167/1, Rusya Federasyonu Anayasası (1993) md. 13, 55, 82 ve 114.

⁶⁹ Güveyi, s. 187.

⁷⁰ “*MADDE 4. — Kanunların himayesinde evvelce faaliyet göstermiş veya faaliyet göstermekte bulunan herhangi bir siyasî partiye mensub olanları veya oy vermiş bulunanları tezyîfkâr sıfatlarla topyekûn kötülüyerek, vatandaşlar arasında husumet ve intikam hisleri doğuracak veya tahrik edecek mahiyette söz, yazı, haber, havadis, resim, karikatür veya sair vasıta ve suretlerle faaliyette bulunanlar veya propaganda yapanlar üç aydan iki seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.*”

⁷¹ “*...içtimai görevini yerine getirebilmesi için basın hür olması kadar sorumluluk şuru ile hareket etmesi de şarttır. Sorumluluk şurundan yoksun bir basın her sorumsuz kuvvet gibi er geç soysuzlaşır. Ve toplumun hayatını sarsar ve millî güvenliği tehlikeye sokan bir kuvvet halini alır. Düşünce ve basın hürriyetleri ne kadar mukaddes olursa olsun böyle bir durum karşısında toplum düzenini ve millî güvenliği korumakla görevli olan kanun koyucu gerekli tedbirleri almak zorunluluğundadır.*” Bkz. AYM, E.1963/16, K.1963/83, 08/04/1963.

kararında “*millî güvenlik*” gerekçesiyle temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına gönderme yapmıştır.⁷²

Millî güvenlik kavramının hukukî çerçevesini çizen diğer bir düzenleme ise 17 Nisan 1963’te yürürlüğe girmesi kararlaştırılan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yönetmeliği olmuştur.⁷³ Yönetmeliğin 3. maddesinde millî güvenliğin kapsamlı bir tanımı yapılmıştır:

“Dışarıdan ve içeriden yapılabilecek her çeşit taarruzlara bozguncu teşebbüslere tabi afetlere büyük yangınlara azimle karşı koyabilmek devlet otoritesini muhafaza ve devam ettirmek ve bir savaştan gelip çıkabilmek için bütün millî kudret gayret ve faaliyetlerin tam olarak kullanılması...”

Tanıma göre nihai amaç devlet otoritesini muhafaza ve devam ettirmek ve bir savaştan gelip çıkabilmektir. Maddede sadece dışarıdan gelen her türlü saldırılara değil, içeriden vaki olacak taarruzlara da yer verilmiş olması dikkat çekicidir. Akgüner’e göre bu tanım kavramı bağlamından koparan ve millî güç unsurlarını sadece olağanüstü durumlarda kullanılmasını öngören bir düzenlemedir.⁷⁴

1961 Anayasasının 110. maddesinde millî güvenliğin sağlanmasından TBMM’ye karşı Bakanlar Kurulunun sorumlu olduğu, 111. maddesinde ise millî güvenlik ile ilgili kararlar alınmasından ve koordinasyonun sağlanmasından sorumlu olan Millî Güvenlik Kurulunun görüşlerini Bakanlar Kuruluna tavsiye edeceği belirtilmiştir.⁷⁵ Nitekim 1961 Anayasası’nın 111. maddesi gereği olarak 11 Aralık 1962 gün ve 129 sayılı Kanun’la da Millî Güvenlik Kurulu kurulmuş ve bu Kanun’la 5399 sayılı Kanun ilga edilmiştir.⁷⁶

⁷² “Burada, Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılması söz konusu edilen Türk dernekleri değil yabancı bir derneğin Türkiye’de Bakanlar Kurulu izni üzerine açtığı şubedir. Anayasanın “Temel Haklar ve ödevler” başlığını taşıyan ikinci Kısmında gösterilen hak ve hürriyetlerin - ki dernek kurma hakkı bu Kısmun İkinci Bölümündedir - Yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlanabileceği yolunda bir ilkenin Anayasanın 13. maddesinde yer aldığı unutulmamalıdır. Öte yandan yabancı derneğin Türkiye’de izinle açılmış şubesinin kapatılması gerçekte o iznin kaldırılması demektir. İzin de ancak yabancı kuruluşun kanunlarımıza veya ulusal çıkarlarımıza uymayan yahut kurulma ereğiyle bağdaşmayan faaliyetlerde bulunması gibi ağır, millî güvenliği ve kamu düzenini tehdit eden durumlarda kaldırılabilir. Böyle bir duruma hiç bir egemen devletin katlanması ve birtakım yargısal yöntemlerle tehlikenin ve zararın artarak sürüp gitmesine yol açması beklenemez. Kaldı ki yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye’de ancak Bakanlar Kurulu izniyle faaliyette bulunabilmelerinde Anayasaya aykırılık söz konusu olmadığına göre iznin verilmesini gerektiren koşullarda değişiklik olması halinde izni vermeğe yetkili merciin izni geri almağa da yetkili bulunması doğal ve olağandır.” Bkz. AYM, 18-20.12.1973, 1973/3 E, 1973/37 K.

⁷³ 7 Haziran 1963 tarih ve 11422 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11422.pdf>, E.T. 27.04.2020.

⁷⁴ Akgüner, s. 13.

⁷⁵ Maddenin 1971 yılında 1488 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki şeklinde ise; “Millî Güvenlik Kurulu millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasından ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir.” şeklindedir. Değişiklikten önce Kurula askeri kanattan sadece kuvvet temsilcileri katılıyor ve ayrıca MGK’nın sadece danışma kurulu ya da yardımcı kurul olduğunu vurgulama için “yardımcılık etmek üzere” ibaresi madde metninde yer alıyordu. 1971 değişikliği ile ise kurula katılacak komutanlar “kuvvet komutanları” olarak belirlenmiş, “yardımcılık etmek üzere” ibaresi de madde metninden çıkarılarak “tavsiye eder” ibaresi madde metnine girmiştir. Bkz. Tanör, *İki Anayasa*, s. 45.

⁷⁶ 19 Aralık 1962 tarih ve 11286 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11286.pdf>, E.T. 26.04.2020; 1488 sayılı Kanun’la değiştirilmeden önce maddenin ilk şekli şöyledir: “Madde111- Millî Güvenlik Kurulu kanunu gösterdiği bakanlar ile Genelkurmay başkanı ve kuvvet temsilcilerinden kuruludur. Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı başkanlık eder, bulunmadığı zaman bu görevi Başbakan yapar. Millî Güvenlik Kurulu millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere gerekli temel

“MADDE 1.—Anayasanın 111’inci maddesi gereğince «Millî Güvenlik Kurulu» kurulmuştur. Millî Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanının, hazır bulunmadığı zaman Başbakanın Başkanlığında Başbakan, Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcıları, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma ve Çalışma bakanları ile gündemle ilgili olarak Başbakanın davet edeceği diğer bakanlardan ve Genelkurmay Başkanı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarından kurulur.”⁷⁷

Bahse konu Kanun’un 2. maddesinde MGK’nın görevlerine yer verilmiştir. Buna göre, Kurul, millî güvenlik ile ilgili konularda Bakanlar Kurulunun yardımcısıdır. Yine görevler arasında seferberlik ve topyekûn savunma ile ilgili hususlar göze çarpmaktadır.⁷⁸ Madde gerekçesinin 5399 sayılı Kanun’daki gerekçelerle benzer olduğu, yani dünyadaki gelişmeler ve karşılaştırmalı hukuktaki benzeri kuruluşlar dikkate alınarak ve yine devletin maddi manevi varlığının her türlü tecavüzlere karşı korunması amacıyla Kanun tasarısının hazırlandığı anlaşılmaktadır.⁷⁹ Kanun tasarısının Adalet Komisyonu raporunda Kurulun bir icra organı olmadığı, Bakanlar Kuruluna yardımcı olan bir organ niteliğinde olduğu, zira millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından TBMM’ye karşı sorumlu olan organın Bakanlar Kurulu olduğu vurgulanmıştır.⁸⁰

görüşleri bakanlar kuruluna bildirir.” Değişiklik ile maddenin son fıkrası “Bakanlar Kuruluna tavsiye eder” biçimine dönüşmüştür.

⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc046/kanuntbmmc046/kanuntbmmc04600129.pdf, E. T. 16.08.2020; Yeni düzenleme ile Kurulun hem asker hem de sivil üye sayısında artışa gidilmiş ve Cumhurbaşkanının ağırlığı, evvelki Kanun’a nazaran, artırılmıştır; Anayasası’nın 111. maddesinde Cumhurbaşkanı’nın bulunmadığı hallerde MGK’ya Başbakanın başkanlık edeceği belirtilmiş olmasına rağmen, Başbakanın kurul üyeleri arasında gösterilmemiş, ancak 129 sayılı Kanun’la Başbakan ve diğer bazı bakanlar kurul üyeleri arasına dahil edilmiştir.

⁷⁸ “MADDE 2. — Millî Güvenlik Kurulu : Millî güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında Bakanlar Kuruluna yardımcı olmak üzere : a) Millî güvenlik politikasının esaslarının hazırlanması ve bu politikanın tadil ve tashihi, b) Bu esasların uygulanmasıyla ilgili olarak millî güvenlik konularının her biri için millî plân ve programların hazırlanması, bunların tahakkuku için nihai ve ara hedeflerin tesbiti ve bu konudaki faaliyetlerin ahenkleştirilmesi, c) Bütün Devlet teşkilâtına her türlü özel müessese ve teşekküllere ve vatandaşlara düşecek topyekûn savunma ve millî seferberlik hizmetlerinin ve sorumluluklarının tesbiti ve bu konuda lâzım gelen kanuni ve idarî tedbirlerin alınması, ç) Bakanlıklar tarafından hazırlanacak millî seferberlik plânlarına (sivil fevkalâde hal plânlarına) temel olacak esasların tesbiti, bu plânların ahenkleştirilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi, Gibi millî güvenlikle ilgili temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir.”

⁷⁹ “... Tasarının hazırlanmasında II nci Dünya Harbînden sonra ileri memleketlerin benzeri teşkilâtları üzerinde yaptıkları revizyonlar ve bu konuda 5399 sayılı Kanununun 10 senelik tatbikatından elde edilen tecrübeler de dikkate alınmıştır. Bu, suretle bu tasarı, Devletin maddi ve mânevi bütün varlıklarının her türlü tecavüzlere karşı korunması ve yüceltilmesi amacıyla takib edilecek politika, prensip ve plânların tesbiti işleri ile bu konudaki hazırlık ve çalışmaları tanzim edecek esasları derlemiştir bulunmaktadır.”

⁸⁰ “... Millî Güvenlik Kurulu, Millî Güvenlik ile ilgili kararların alınması ve koordinasyonun sağlanması için, gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirmekle görevlidir ve görevleri bu konularla ilgili Bakanlar ile Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Temsilcilerinden kurulur, Kurula, Cumhurbaşkanı ve bulunmadığı zaman da Başbakan Başkanlık eder. Adı geçen Kurul, bir icra organı değildir, Bakanlar Kuruluna yardımcı olan bir organdır. Zira, Millî Güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından, T.B.M. Meclisine karşı sorumlu olan organ, Bakanlar Kuruludur. İcraya taallük eden karar ve tedbirleri Bakanlar Kurulu alacak ve Millî Güvenlik Kurulu, Bakanlar Kurulunun sözü edilen konularda alacağı karar ve tedbirlere ait temel görüşleri, bir yardımcı organ olarak, Bakanlar Kuruluna bildirecektir. ...4. Başbakanlık Müsteşarı ile Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterinin, Başbakanın daveti üzerine, oy kullanmamak şartıyla, Millî Güvenlik Kurulunun Kumulu toplantısına katılmalarında da Anayasamıza aykırılık yoktur. Zira, kendileri, Millî Güvenlik Kurulunun üyesi değillerdir, görevlerinin mahiyeti itibarıyla toplantıya katılmalarında, kendilerinin aydınlanmaları ve Millî Güvenlik Kuruluna bâzı konularda aydınlatıcı bilgiler vermeleri bakımından, ancak fayda düşünülebilir. 5. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği kurulmasında ve Genel Sekreterin

1961 Anayasası'nın 111. maddesi mucibince 11 Aralık 1962 gün ve 129 sayılı Kanun'la Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği kurulmuştur.⁸¹ Kanun'un 4. maddesine göre Sekreterlik Başbakanlığa bağlı olarak görev yapar ve Genelkurmay Başkanının inhası ve Başbakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca atanır. Kanun'un gerekçesinde Millî Güvenlik Kuruluna verilen görevlerin yürütülebilmesi bakımından gerekli hazırlık ve çalışmaların yapılabilmesi, Bakanlar Kurulunca belirlenen temel plân ve programların hazırlanmasını sağlamak ve bunların icrasını takip etmek üzere Sekreterliğin kurulduğu belirtilmiştir.⁸²

1961 Anayasası'nın 111. maddesinde 1971 yılında 1488 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle,⁸³ başlangıçtaki klasik liberal anlayıştan uzaklaşarak daha önce sınırlandırılmayan hak ve hürriyetlerin sınırlandırılabilmesi mümkün hale getirilmiş ve sınırlanma sebeplerinin çoğaltılarak “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” gibi soyut kavramlara yer verilmiştir.⁸⁴ Keza, temel hak ve hürriyetlerin Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlandırılabilmesi belirtilmiştir. Maddenin 2. fıkrası ise; “kamu yararı, genel ahlak, kamu düzeni ve sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın özüne dokunulamaz” hükmünü amirdir.⁸⁵ Değişikle, Anayasanın 15 (Özel hayatın gizliliği), 16 (Konut

oy kullanmamak şartıyla Millî Güvenlik Kurulu toplantılarına katılmasında Anayasaya aykırılık yoktur.” Bkz. 5399 sayılı Kanun gerekçesi, bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t02/c007/cs_02007015ss0015.pdf, E. T. 27.11.2020.

⁸¹ “...MADDE 3. — Başbakanlığa bağlı «Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği» kurulmuştur.

Görevleri: a) Millî Güvenlik Kurulunun 2 nci maddede gösterilen görevleriyle ilgili çalışmaları ve incelemeleri yapmak, teklifleri hazırlamak,

b) Millî Güvenlik Kurulunca teklif ve Bakanlar Kurulunca tasvib edilmiş olan bilcümle karar, prensip ve plânlar ile bu konudaki mevzuatın sorumlu organlarda tatbikatını takibetmek ve bu maksatla belirli zamanlarda raporlar hazırlayarak Millî Güvenlik Kuruluna sunmak,

c) Millî Güvenlik Kurulu ile ilgili toplantıların hazırlıklarını yapmaktan ibarettir. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği çalışmalarında Bakanlıklar, ilgili daire ve teşekküllerle iş birliği yapar.

MADDE 4. — Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, Genelkurmay Başkanının inhası ve Başbakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca atanır.” Bkz. Resmî Gazete, 19 Aralık 1962, Sayı: 11286, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11286.pdf>, E. T. 25.07.2020.

⁸² “Millî Güvenlik Kuruluna tevcih olunan görevlerin lâıky ile yürütülebilmesi bakımından gerekli hazırlık ve çalışmaların yapılabilmesini, Bakanlar Kurulunca tasvib olunan esaslar dairesinde ana plân ve programların hazırlanmasını sağlamak ve bunların tatbikatını takib etmek üzere daimî bir organa ihtiyaç görülmüştür. Bu maksatla Kurulun «Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin» Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetlemekle görevli olan Başbakanla bağlanması uygun mütalâa edilmiş ve 'bunun diğer bakanlık ve dairelerle kolaylıkla iş birliği yapması sağlanmıştır. ... Millî Güvenlik faaliyetlerinin sıklet merkezini, millî güvenliğin belli başlı unsuru bulunan Silahlı Kuvvetler teşkil ettiğinden Genel Sekreterin seçilmesi yetkisi Genelkurmay Başkanına verilmiş ve Bakanlar Kurulu kararı ile de tâyin edileceği belirtilmiştir.”

⁸³ Değişiklik gerekçesi şu şekildedir: “Millî Güvenlik Kurulunun kuruluşuna açıklık vermek üzere birinci fıkraya “Başbakan” ilâve edilmiş ve Silahlı Kuvvetlerin bünyesi gereği, Millî Güvenlik Kurulunda kuvvet temsilciliği görevini Kuvvet Komutanlarının yerine getirmeleri tabii bulunduğundan “Kuvvet Temsilcilerinden” yerine “Kuvvet Komutanlarından” ibaresi konulmuştur. Son fıkra ise Millî Güvenlik Kurulunun kuruluş gayesine uygun olarak düzenlenmiştir.” Bkz. TBMM Tutanak dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t10/c067/cs_10067113ss1661.pdf, E. T. 15.08.2020.

⁸⁴ Tanör, *İki Anayasa*, s. 48.

⁸⁵ Anılan md. 1971 yılında 1488 sayılı Kanun'la değiştirilerek genel bir sınırlandırma maddesi haline dönüştürülmüştür: “Madde 11- (20.09.1971-1488) Temel hak ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğünün cumhuriyetin millî güvenliğinin kamu düzeninin kamu yararının genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlandırılabilir.”

dokunulmazlığı), 18 (Seyahat ve yerleşme hürriyeti), 22 (Basın hürriyeti), 29 (dernek kurma hakkı) ve 46. (sendika kurma hakkı) maddelerinde düzenlenen hak ve özgürlüklerin

sınırlandırılması kapsamında da millî güvenlik kavramı Anayasa’ya girmiş olmaktadır.

1961 Anayasası’nda MGK	1971 Yılı 1488 sayılı Kanunla Yapılan Anayasa Değişikliği Sonrası MGK
<p>“Md. 111- Millî Güvenlik Kurulu kanunu gösterdiği bakanlar ile Genelkurmay başkanı ve kuvvet temsilcilerinden kuruludur.</p> <p>Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı başkanlık eder, bulunmadığı zaman bu görevi Başbakan yapar.</p> <p>Millî Güvenlik Kurulu millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere gerekli temel görüşleri bakanlar kuruluna bildirir.”</p>	<p>“MD. 111.- Millî Güvenlik Kurulu, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve kanunun gösterdiği bakanlar ile Kuvvet Komutanlarından kuruludur.</p> <p>Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı Başkanlık eder; bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar.</p> <p>Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder.”</p>

Tablo 2: 1971 Yılı Anayasa Değişikliği Öncesi ve Sonrası MGK

70’li yıllar Türkiye’nin bir yandan Kıbrıs gibi sorunlarla uğraştığı bir yandan da sağ ve sol adı altında şiddet olayların yoğunlaştığı dönemdir. Artık millî güvenlik politikaları bunlara yönelik olacaktır. Nitekim, 1971 yılındaki Anayasa değişikliği ile millî güvenlik temel hak ve özgürlüklerin kısıtlama nedeni olarak da Anayasa’ya girmiştir. Anayasa’da 1971 yılında bazı değişiklikler yapılmıştır. 60’lı yılların sonlarında şiddet hareketleri tüm yurttan artmış ve bir türlü önüne geçilemeyen bir hal almıştır. 12 Mart 1971 tarihinde Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları hükümete bir muhtıra vererek dönemin Başbakanı Süleyman Demirel’i istifaya zorlamışlardır.⁸⁶ Nitekim bu olaylardan sonra da Anayasa’da temel hak ve özgürlükler için geçerli genel bir sınırlandırma hükmü 11. maddeyle sağlanmıştır.⁸⁷

“Madde 11- (20.09.1971-1488) Temel hak ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğünün cumhuriyetin millî güvenliğinin kamu düzeninin kamu yararının genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.”⁸⁸

⁸⁶ Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/12-mart-muhtirasinin-uzerinden-48-yil-gecti/1414573>, E.T. 25.04.2020.

⁸⁷ AYM ve doktrinin ekseriyeti mezkûr maddenin genel bir sınırlama nedeni olduğunu savunurken; Tanör bu maddenin genel koruyucu hükümleri muhtevi; neyin hangi nedenle sınırlanabileceğini değil, sınırlamanın sınırı olduğunu savunmuştur. Bkz. Tanör, Anayasal Gelişmeler, s. 383.

⁸⁸ Maddenin ilk hali şu şekildedir: “Temel hak ve hürriyetler Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.”

Bu değişikliklerle özellikle temel hak ve özgürlüklerin alanı daraltılmıştır. Örneğin genel sınırlandırma maddesine “*millî güvenlik*”, “*devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü*”, “*kamu düzeni*” ve “*genel ahlak*” da eklenmiştir. 12 Mart Muhtırası ile askerin siyasal sistemdeki etkisi pekişirken, MGK açısından önemli bir gelişme, 12 Mart Muhtırasını imzalayan Genelkurmay Başkanı ile üç kuvvet komutanının, unvanlarına “*Güvenlik Kurulu Üyesi*” sıfatını eklenmesi olmuştur. 1971 değişiklikleri ile MGK’nın hem işlevinde hem de oluşumunda farklılaşmaya gidilmiş, askeri bürokrasi, MGK’da bir temsilci bulundurmaya yerine Orgeneral rütbesindeki kuvvet komutanları ile temsil edilmiştir. Tanör’e göre bu değişikliklerle TSK’nin hiyerarşik yapısının takviye edilmiştir.⁸⁹

1982 Anayasası ise selefine göre temel hak ve özgürlüklerin alanının daraltıldığı, millî güvenlik endişesinin daha ön planda olduğu bir dönemdir. Bu minvalde 1982 Anayasası’nda temel hak ve özgürlüklerin kısıtlama nedeni olarak millî güvenliğe yapılan atıf sayısında artış yaşanmıştır.

C. 1982 Anayasası Döneminde Millî Güvenlik

12 Eylül 1980 askerî darbesiyle TSK yönetime el koymuştur. Bu darbe önceliklerden farklı olarak emir komuta hiyerarşisi içinde yapılmış, Anayasa hazırlamakla görevli olarak bir Kurucu Meclis 2485 sayılı Kanun’la kurularak görevlendirilmiştir. Kanun’a göre, Kurucu Meclis, Millî Güvenlik Konseyi (Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları) ile 160 kişiden oluşan bir Danışma Meclisinden oluşmaktadır.⁹⁰

Anayasa Komisyonunun hazırladığı Anayasa Taslağı Danışma Meclisi ve Millî Güvenlik Konseyinde onaylandıktan sonra, 7 Kasım 1982 tarihli halkoylaması ile kabul edilmiştir. Söz konusu Anayasa, 1961 Anayasası’ndan farklı olarak, yürütmeyi güçlendirmiş ve temel hak ve hürriyetler konusunda katı bir tutum takınmış, insan haklarına dayalı devlet anlayışı yerine insan haklarına saygılı devlet anlayışını esas almıştır. Doktrinde, 1982 Anayasası’nın hürriyet-otorite ikilisinde tercihini otoriteden yana kullandığı ve 1961 Anayasasının tersine haklar ve hürriyetlerin değil sınırlamaların esas olduğu belirtilmiştir.⁹¹ Gerçekten de, 1961 Anayasası’na göre, 1982 Anayasası’nın daha az özgürlükçü olduğu yadsınamaz. Bunun yanında temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması konusunda, selefî gibi, güvenceli bir sistem getirmiştir.⁹²

Anayasa’da millî güvenlik kavramı hem temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında hem de Millî Güvenlik Kurulu bağlamında ele alınmıştır. 1961 Anayasasına kıyasla millî güvenlik kavramının muhteviyatı savunma ve güvenlik konularını aşacak biçimde genişleyerek⁹³ sınırlandırma nedeni olarak birçok maddede yer almıştır. Söz gelimi, özel hayatın gizliliği (md.20), konut dokunulmazlığı (md. 21), haberleşme hürriyeti (md. 22), dernek kurma hürriyeti (md. 33),

⁸⁹ Rona Aybay, “Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu”, AÜSBF Dergisi, Cilt 33, No. 1, 1978, s. 77-78; Duran, s. 130.

⁹⁰ 30 Haziran 1981 tarihli ve 17386 mükerrer sayılı Resmî Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17386_1.pdf, E. T. 25.04.2020.

⁹¹ Tanör, *İki Anayasa*, s. 127-138; Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, 19. Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2019, s. 38, 39, 75.

⁹² Gözler, s. 219; Tanör bu durumu “*katmerli sınırlama sistemi*” olarak isimlendirmektedir. Bkz. Tanör, *İki Anayasa*, s. 121.

⁹³ Tanör, *İki Anayasa*, s. 111.

sendika kurma hakkı (md. 51) bu kabildendir. 1961 Anayasası’nda yapılan 1971 değişikliklerindeki sınırlandırma mantığının burada da çoğunlukla korunduğu söylenebilir.⁹⁴

4709 sayılı ve 03/10/2001 tarihli Kanun ile yapılan Anayasa değişikliğinden önce 1982 Anayasası’nın 13’üncü maddesi; millî güvenlik kavramına, temel hak ve özgürlüklerin genel sınırlama sebeplerinden biri olarak yer vermekteydi. Değişiklik ile millî güvenlik kavramı maddeden çıkarılmıştır.⁹⁵ Bu değişiklikle 1961 Anayasası’ndaki hakkın özüne dokunma yasağına geri dönmüş olunmaktadır. Buna göre, temel hak ve hürriyetler sınırlandırılırken, kanunla bile, hak ve hürriyetin kullanılmasını işlevsiz bırakacak şekilde sınırlandırmaya gidilemeyecektir.⁹⁶

1982 Anayasası’nda da millî güvenlik kavramı *genel sınırlama* sebebinden başka, ilgili hak ve hürriyetlerin yer aldığı maddelerde *özel sınırlama sebebi* olarak yerini almıştır. Nitekim Ekim 2001 tarihli Anayasa değişikliğinden sonra Anayasa Koyucu, millî güvenlik kavramına birçok maddede yer vermiştir. Böylelikle birçok hak ve özgürlüğün düzenlendiği ilgili maddede, o hak ve özgürlük için özel sınırlama sebepleri gösterilmiştir. Örneğin; “*özel hayatın gizliği*”, “*konut dokunulmazlığı*”, “*haberleşme hürriyeti*”, “*düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti*”, “*basın hürriyeti*”, “*dernek kurma hürriyeti*”, “*toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı*”, “*sendika kurma hakkı*”nı düzenleyen Anayasa hükümlerinde sınırlandırma sebebi olarak “*millî güvenlik*” de sayılmaktadır.

“*Millî Güvenlik Kurulu için temel ve yapısal yeni bir kanunî düzeni sağlamak, 12 Eylül'den sonra uygulanan tedbirlerin, zamanın yürütme, yasama ve yargı organlarınca yerine getirilmemesi veya istenilen şekil veya düzeyde uygulamaya konulmaması sonucu hasıl olan durumlarla tekrar karşılaşılmasının önlenmesi ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin fonksiyonlarını etkili ve yeterli bir tarzda yerine getirebilmesi*” için 1982 Anayasası'nın 118. maddesi gereği 1 Kasım 1983 gün ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu ile Millî Güvenlik Kurulu kurulmuştur.⁹⁷

⁹⁴ Yavuz Yayla, s. 86.

⁹⁵ 22 Ekim 2001 tarihli ve 24561 mükerrer sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011022M1.htm>, E. T. 25.04.2020.

⁹⁶ Anayasa Mahkemesine göre, bir hak ve hürriyetin gayesine uygun şekilde kullanılmasını son derece zorlaştıran veya onu kullanılamaz duruma düşüren kayıtlar o hak ve hürriyetin özüne dokunur. Bkz. AYM 08.04.1963, 1963/25 E, 1963/87 K.

⁹⁷ “*kurumun fonksiyonlarını etkili ve yeterli bir tarzda yerine getirebilmesi için temel ve yapısal yeni bir kanunî düzenlemeyi sağlamak amacı ile ve 12 Eylül 1980 öncesi iç tehditlerin ulaştığı boyutlar ve bu tehditler karşısında Millî Güvenlik Kurulunun tetkik, araştırma ve incelemeleri sonucu tespit ettiği ve büyük bir çoğunlukla 12 Eylül'den sonra uygulanan tedbirlerin, zamanın yürütme, yasama ve yargı organlarınca yerine getirilmemesi veya istenilen şekil veya düzeyde uygulamaya konulmaması sonucu hasıl olan durumlarla tekrar karşılaşmayı önlemek*”, *Devletin tüm kurumları ile yeniden düzenlemeye ta'bi tutulduğu, sağlam ve sağlıklı bir devlet yapısının oluşturulması için yeni Anayasal (düzenin uygulamaya konulduğu bu dönemde, Anayasanın 118 inci maddesine göre, Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin fonksiyonlarını etkili ve yeterli bir tarzda yerine getirebilmeleri için temel ve yapısal yeni bir kanunî düzenlemeyi sağlamak amacı ile 'bu kanun tasarısı hazırlanmıştır. 1961 Anayasası ile Anayasal bir organ olarak düzenlenen Millî Güvenlik Kurulunun, 12 Eylül 1980 tarihine kadar devam eden görev süresi (içerisinde edinilen tecrübeler ve uygulamaların değerlendirilmesi ile hasıl olan bilgi birikiminden yararlanılarak, demokratik bir düzende, devletin ihtiyaçları dikkate alınmak suretiyle Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği görev, yetki, çalışma usul ve esasları ile teşkilatlanması yeniden düzenlenmiştir. Anayasanın 118 inci maddesi ile Millî Güvenlik Kurulunun kuruluş ve (görevleri 'konusunda ana hatları ile bir düzenleme getirilmiş, 104/b, 120 ve 122 nci (maddelerinde Millî Güvenlik Kuruluyula ilgili hükümler konulmuştur. Ayrıca 117 nci md. de «Millî güvenliğin sağlanmasından Bakanlar Kurulu sorumludur» kesin hükmü ile temel prensip*

1982 Anayasası	1961 Anayasası
<p>“Md. 118 – (Değişik birinci fıkrâ: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Cumhurbaşkanı yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından kurulur. Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.</p> <p>(Değişik birinci cümle: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Cumhurbaşkanınca değerlendirilir. Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir. Cumhurbaşkanı</p>	<p>“b) Millî Güvenlik Kurulu.</p> <p>MD. 111- (20.9.1971-1488) Millî Güvenlik Kurulu, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve kanunun gösterdiği bakanlar ile Kuvvet Komutanlarından kuruludur. Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı Başkanlık eder; bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar. Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder.”</p>

vazedilmiştir. Anayasanın bu hükümleri çerçevesinde Millî Güvenlik Kurulu ile ilgili düzenleme yapılmış bulunmaktadır. 12 Eylül 1980 öncesi devlete müteveccih iç tehditlerin ulaştığı boyutlar ve 'bu tehditler karşısında Millî Güvenlik Kurulunun tetkik, araştırma ve incelemeleri sonucu tespit ettiği ve büyük 'bir çoğunlukla 12 Eylül'den sonra uygulanan tedbirlerin, zamanın yürütme, yasama ve yargı organlarınca yerine getirilmemesi veya istenilen şekil veya düzeyde uygulamaya konulmaması sonucu hasıl olan durumlarla tekrar karşılaşmayı önlemek için Anayasanın öngördüğü esaslar çerçevesinde kurulun ve Genel Sekreterliğin görev, yetki ve çalışma usulleri yeni tasarıda yer almış bulunmaktadır. Anayasanın 118 inci maddesinin son fıkrası Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilat ve görevlerinin kanunla düzenlenmesini amir bulunduğu tasarinin III üncü kısmında bu hususa yer verilmiştir. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği görev ve yetki bakımından iki yönlü fonksiyona sahip olduğu için düzenlemeler buna göre yapılmıştır. Millî Güvenlik Kurulunun görevleriyle ilgili hükümler yanında, Millî güvenliğin sağlanmasından sorumlu olan Bakanlar Kurulunun bu konudaki görevlerinin yerine getirilmesinde araştırmacı, inceleyici, düzenleyici, yönlendirici, koordine edici, değerlendirci, takip ve kontrol edici bir teşkilat olarak gendi sekreterliğe görev ve yetkiler verilmiştir. Halen bu görev ve yetkiler Genel Sekreterlik tarafından yerine getirilmekte ve kullanılmakta olduğundan ve başkaca bir kuruluşa da bu görevler Anayasa ve kanunlarla verilmediğinden fiilî durum bu tasarı ile yasal hale getirilmiştir. Madde gerekçelerinde bu konuda daha geniş açıklamalar mevcuttur.” Bkz. TBMM Tutanak Dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c011/mgk_01011176ss0702.pdf, E. T. 22.08.2020.

<p><i>katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanır. (4) Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.”</i></p>	
--	--

Tablo 3: Millî Güvenlik Kurulu 1982 ve 1961 Anayasaları Karşılaştırma

Milli Güvenlik Kurulunun yapısı bakımından 1982 Anayasası önemli değişikliklere imza atmıştır. Söz gelimi, kurulun üye sayısı asker üyeler lehine değişmiş ve bakan üyelerin sayısı ve kim olacağı 1961 Anayasasından farklı olarak yürütmeye bırakılmamış ve Anayasa Koyucu bunu bizzat kendisi sayma usulü ile tespit etmiştir. 1961 Anayasasındaki “*tavsiye eder*” ibaresi ise tekrar “*bildirir*” şeklinde formüle edilmiştir. Yine yapılan değişiklikle Bakanlar Kurulu MGK’nın kararlarını öncelikle dikkate almak zorunda oluşu hususu Kurulun artık kuruma dönüştüğü ve askeri vesayet anlayışının ve askeri gücün etki alanının ve özerkliğinin genişlediği şeklinde yorumlara neden olmuştur.⁹⁸ Bir görüşe göre mezkûr ifade ne kadar güçlü olursa olsun hukuki olmaktan çok siyasi ve moral açıdan etkisi olan bir ifadedir. Bu sistemde de MGK hala istişari ve yardımcı bir organdır. Son söz her halükârda Bakanlar Kuruluna ait olup Bakanlar Kurulu MGK’ya değil TBMM’ye hesap vermek zorundadır.⁹⁹

Millî Güvenlik Kurulu yapısında 2001 ve 2017 yıllarında köklü değişiklikler yapılmıştır. 2001 yılında 4709 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik ile MGK’da, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanları ile Jandarma Genel Komutanının yanı sıra Başbakan Yardımcıları ve Adalet Bakanı da yer almış, MGK’da alınacak kararların “*...Bakanlar Kurulu’nca öncelikle dikkate alınacağı*” şeklindeki ifade, “*...Bakanlar Kurulu’nca değerlendirilir*” olarak değiştirilmiştir. 2017 Anayasa değişikliği kapsamında 6771 sayılı Kanun’un 16. maddesi ile; 1. fıkrada yer alan “*Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları,*” ibaresi “*Cumhurbaşkanı yardımcıları,*” şeklinde, “*Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından*” ibaresi “*Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarından*” şekline, 3. fıkrada yer alan “*Bakanlar Kuruluna*” ibaresi “*Cumhurbaşkanına*” şeklinde; “*Bakanlar Kurulunca*” ibaresi “*Cumhurbaşkanınca*” şeklinde, 4. fıkrada yer alan “*Başbakan*” ibaresi “*Cumhurbaşkanı yardımcıları*” şeklinde, 5. fıkrada yer alan “*Başbakanın*” ibaresi “*Cumhurbaşkanı yardımcısının*” şeklinde, 6. fıkrada yer alan “*kanunla*” ibaresi “*Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle*” şeklinde değiştirilmiştir.¹⁰⁰

2017 Anayasa değişikliği ile, Anayasa’nın md. 118/son fıkrasında yer alan “*Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile*

⁹⁸ Sezen, s. 71; Öngen, Tülin. “Türkiye’de Siyasal Kriz ve Krize Müdahale Stratejileri: “Düşük Yoğunluklu Çatışma”dan “Düşük Yoğunluklu Uzlaşma” Rejimine”, *Süreklî Kriz Politikaları*, Der. Neşecan Balkan ve Sungur Savran, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 94.

⁹⁹ Tunç-Döner, s. 18.

¹⁰⁰ 11 Şubat 2017 Tarihli ve 29976 Sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211.htm>, E. T. 22.04.2020.

düzenlenir” hükmü gereğince 6 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Sekreterliğin görevleri belirlenmiştir.¹⁰¹

İlk defa 1961 Anayasası ile kurulan Millî Güvenlik Kurulu (MGK) Avrupa Birliği üyelik süreci çerçevesinde gerçekleştirilen Anayasal ve kanunî değişikliklerle 2003 yılında bazı görev ve yetkilerinde kısıtlamaya gidilmiş ve 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile bugünkü hâlini almıştır. Hâlihazırda, iki ayda bir Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında, Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Adalet, Millî Savunma, İçişleri ve Dışişleri Bakanları ile Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlarının katılımı ile toplanan ve millî güvenlik konularının ve tehditlere karşı tavsiye kararlarının en üst seviyede ele alındığı Anayasal bir organ durumundadır.

Yeni sistemde Kurul toplantıları Cumhurbaşkanının başkanlığında yapılmakta, kararları çoğunlukla alınmakta ve eşitlik hâlinde Kurul başkanının bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılmaktadır. Kurul, doğrudan Cumhurbaşkanının çağrısı ile de toplanabilir. Kurulun gündemi Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenir. Gündem hazırlanırken Cumhurbaşkanı Yardımcıları, Kurul üyesi bakanlar ile diğer bakanlar ve Genelkurmay Başkanı'nın gündeme girmesini istedikleri konular, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri vasıtasıyla Cumhurbaşkanına sunulmaktadır. Kurul toplantılarına üyeler dışında, gündemin özelliğine göre ilgili bakan ve kişiler de çağrılarak bilgi ve görüşleri alınabilmektedir.

<i>1982 Anayasasına Göre MGK</i>	<i>2001 Yılı Değişikliği Sonrası MGK</i>	<i>2017 Yılı Değişikliği Sonrası MGK</i>
<i>“MD. 118- Millî Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve</i>	<i>“MD. 118- Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları,</i>	<i>“Md. 118 –Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Cumhurbaşkanı yardımcıları, Adalet,</i>

¹⁰¹ “Görevler

MD. 8 - (1) Genel Sekreterliğin görevleri şunlardır:

- a) Cumhurbaşkanı yardımcıları, kurul üyesi bakanlar ile diğer bakanlar ve Genelkurmay Başkanının gündeme girmesini istedikleri konuları Cumhurbaşkanına sunmak.*
- b) Cumhurbaşkanınca düzenlenen gündemi Kurul üyelerine dağıtmak.*
- c) Kurul toplantıları için toplantı yerinin hazırlanmasını sağlamak; toplantı tutanaklarını Cumhurbaşkanının belirleyeceği usule göre tutmak; toplantı sonucunda alınacak karar ve basın bildirisini taslağını hazırlayarak Kurula sunmak ve Kurul tarafından onaylanmasının ardından Kurul kararlarını imzalatılarak bir nüshasını Cumhurbaşkanına sunmak, Kurul kararlarının bir nüshası ile görüşme tutanaklarını Genel Sekreterlik arşivinde muhafaza etmek; basın bildirisini basın ve yayın kuruluşlarına dağıtmak.*
- ç) Kurulun her türlü yazı işlerini yürütmek.*
- d) Kurul tarafından verilen görevleri yerine getirmek; bu çerçevede söz konusu görevlere ilişkin araştırma ve değerlendirme yapmak ve yaptırmak, bu araştırma ve değerlendirme sonuçlarını Kurul üyelerine ulaştırmak ve bu konuları kapsayan bir dokümantasyon merkezi oluşturmak.*
- e) Millî güvenliğin sağlanması ve millî hedeflere ulaşılması amacı ile Kurulun belirlediği görüşler dâhilinde iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ait esasları kapsayan Millî Güvenlik Siyaseti Belgesinin hazırlanmasına ilişkin çalışmaları yürütmek.*
- f) Diğer mevzuatla Genel Sekreterliğe verilen görevleri yerine getirmek.*
- g) Cumhurbaşkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.”*

<p><i>Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.</i></p> <p><i>Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağırılıp görüşleri alınabilir.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınır.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.</i></p> <p><i>Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.”</i></p>	<p><i>Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.</i></p> <p><i>Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağırılıp görüşleri alınabilir.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.</i></p> <p><i>Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.”</i></p>	<p><i>Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından kurulur.</i></p> <p><i>Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağırılıp görüşleri alınabilir.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Cumhurbaşkanınca değerlendirilir.</i></p> <p><i>Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.</i></p> <p><i>Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanır.</i></p>
---	--	---

		<i>Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.”</i>
--	--	--

Tablo 4: 1982 Anayasası’nda MGK (md. 118)

Tabloda da görüldüğü gibi, 1961 Anayasası döneminde tavsiye kararları mahiyetinde olan MGK kararları 1982 Anayasası’nda “*alınması zorunlu görülen kararlar*” şekline bürünmüş ve Bakanlar Kurulunun bu kararlarının öncelikle dikkate alacağı belirtilmiştir. 2001 değişikliğinde anılan ibare “*alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.*” şekline evrilmiştir. O halde 2001 değişikliği ile yürütme MGK kararlarını değerlendirecektir. 2017 Anayasa değişikliğinde ise 2001 değişikliği ile getirilen yapı bozulmamış sadece “*Bakanlar Kurulu*” ibaresi yerini “*Cumhurbaşkanına*” bırakmıştır.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, 01 Kasım 1983 gün ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu ile kurulmuştur. Bu düzenleme ile MGK, istisnai personel yapısı, bütçesi, gizli gizlilik derecesindeki yönetmeliği ve fiziki olanaklarıyla daha güçlü ve organize yapıya sahip bir kurum hüviyeti kazanmıştır.¹⁰² Kanun’da AB müktesebatına uyum amacıyla 2003 yılında 4789 sayılı Kanun’la köklü değişiklikler yapılmış,¹⁰³ bu değişikliklerle 2945 sayılı Kanun’da Millî Güvenlik Kurulunun görevi ile ilgili olarak yer alan ifadeler, “*Millî Güvenlik Kurulu, 2’nci maddede belirtilen millî güvenlik ve Devletin güvenlik siyasetine ilişkin tanımlar çerçevesinde Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili konularda tavsiye kararları alır ve gerekli koordinasyonun sağlanması için görüş tespit eder; bu tavsiye kararlarını ve görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir*” şeklinde değiştirilmiştir.¹⁰⁴

¹⁰² Sezen, s. 74.

¹⁰³ 18 Ocak 2003 tarihli ve 24997 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/01/20030118.htm>, E. T. 22.04.2020.

¹⁰⁴ “1982 Anayasasında görülen ikiciliklerden bir diğeri ‘sivil otorite- askerî otorite’ ilişkisi bağlamında açığa çıkmaktadır. Gerçekten de 1982 Anayasasının kurduğu politiko-juridik düzen içinde askerî otorite lehine ve sivil otorite aleyhine aşırı bir güçlendirme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Anayasa (md.118)’de düzenlenen Millî Güvenlik Kurulunun görev ve yetkileri buna örnektir. Her ne kadar yakın tarihli yasal değişikliklerle Millî Güvenlik Kurulunun görev ve yetki alanında bir daraltma gözlemlenmekteyse de, bu organın ideolojik misyon ve işlevi, kamuoyuna reform olarak sunulan yasal değişikliklere rağmen halen yürürlüktedir. Millî Güvenlik Kurulu varlığı ve işlevi ile, ‘Devlet politikası’ üretim aygıtlarının başında gelmektedir. ‘Devlet politikası’ alanı, önsel olarak bir dokunulmazlık, eleştirilmezlik zırhıyla korunan bir alan anlamına gelir. Bu alana giren konularda farklı görüşlerin üretilmesi hem bilgi edinme imkanının olmamasından ötürü olanaksızdır, hem de farklı görüş üretilse bile bunun ifadesi cezai yaptırımlara bağlanmıştır. Bu bağlamda özellikle ‘millî güvenlik siyaseti’ kavramının açılan bu dava açısından da etkileyici olduğunu ifade etmek zorundayız. Sivil otoriteyi askerî otorite karşısında daha geri plana iten anlayış ve yaklaşımla biçimlendirilen Anayasal normlar ve bunlara paralel alt derece mevzuatın doğurduğu ikinci sonuç, askerî bürokrasiye ya da genel olarak ülkenin güvenlik bürokrasisine ilişkin konularda, değil eleştiri üretilmesi, bir görüş sahibi olmanın ön koşulu olan bilgi edinilmesinin bile güçleştirilmesi yahut tamamen olanaksız hale getirilmesidir. Bir konu, bilgi edinmenin sınırları dışına çıkartıldığında, dokunulamaz ve sorgulanamaz alan yaratılmış demektir. Bunun yasal teknikleri ‘devlet sırrı, gizlilik ve millî güvenlik’ gibi ölçütlere başvurulmuş yapılmaktadır. Bundan ötürü

Ayrıca MGK’ya Kurul kararlarının dağıtım ve takibi yetkisini veren 9. Madde, Genel Sekreterliğin yetkilerini düzenleyen 14. madde ve Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk tüzel kişilerin her türlü bilgi ve belgeyi istenildiğinde MGK’ya verilmesi gerektiğini düzenleyen 19. madde yürürlükten kaldırılmıştır. Bu değişikliklerle 1961’den 1982 Anayasası dönemine kadar uzanan MGK’nın askerileştirilmesi şeklindeki trend kırılarak, kısmen de olsa MGK’ya danışma organı olma niteliği kazandırmak amaçlanmıştır.

Sonuç

Siyasal iktidarlar zaman zaman insanların ve toplumun güvenlik endişelerini suiistimal etmek eğiliminde olurlar. Böyle dönemlerde temel hak ve özgürlükler güvenlik politikalarına feda edilerek “*kamu düzeni*”, “*millî güvenlik*” gibi söylemlerle özgürlük alanı daraltılarak güvenlik politikaları ağırlık kazanır. Böylelikle güvenlik-özgürlük dengesi güvenlik lehine bozulmuş olur. “*Güvenikleştirme*” kavramı olarak ifade edilen bu olgu yönetici elitlere veya iktidarlara bazı politikaları yürürlüğe sokabilmeleri adına hukuk bariyerlerini aşmaları konusunda yardımcı olur. Korku ile beslenen toplum güvenlikçi politikalara destek verir.

Her toplum türü ve her tarihsel dönem kendine has korkulara sahiptir. Günümüz dünyasındaki belirsizlikler korku ve güvensizliği beslemektedir. Nitekim, modern toplumlarda her yeni fenomen panik dalgasına ve aşırı tepkilere yol açmaktadır. Depremler, terörizm, savaş suçları, salgın hastalıklar uzak bir gerçeklik olmaktan çıkmıştır. Üstelik korku duygusu tüketim ve politik meta haline de dönüştürülmüştür. Dolayısıyla günümüzde korkunun hacmi ve yoğunluğu gerçek tehlikenin ağırlığını yansıtmaktan uzaktır. Sonu gelmeyen güvenlik uyarıları, savaş çığırtkanlığı, işkencenin haklılaştırılmasına yönelik söylemler, keyfi hapisler ve terör, tersine etki göstererek dünyayı çok daha kötü bir yere dönüştürmektedir. Ezcümle, son çeyrek yüzyıla damgasını vuran güvenikleştirme politikalarının en büyük etkisi tehlike ve risklerin arttığı ve güvensizlik algısının derinleştiği bir dünyadır.¹⁰⁵

Yaygınlaşan güvensizlik algısını bertaraf edebilmek amacıyla ulusal güvenlik kavramı XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hayata geçirilen uluslararası sözleşmelerde, temel hak ve hürriyetlere yönelik kısıtlama için sayılan meşru sebepler arasında yer almıştır. Uluslararası arenada yaşanan gelişmelere paralel olarak güvenlik kavramı iç hukukta etkisini Soğuk Savaş yıllarının başından itibaren göstermeye başlamış, öncelikle kanun ve yönetmelik düzeyinde yapılan mevzuat çalışmaları nihayet 1961 Anayasası ile anayasal bir kavram olarak kavramın mevzuattaki yerini sağlamlaştırmıştır.

1961 ve sonrasında yapılan anayasalarda milli güvenlik kavramının iki ayrı yönü ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki kavramın temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında meşru bir sınırlama sebebi olması, diğeri ise anayasal bir kurum olan Milli Güvenlik Kurulu bünyesinde bekaya yönelik tehlikelere karşı koruyucu bir kalkan olarak görünümüdür. 1982 Anayasası selefine göre temel hak ve özgürlüklerin alanın daraltıldığı, millî güvenlik endişesinin daha ön

de, bu çerçevede yer alan konuları düşünmek, ifade etmek, eleştirmek evleviyetle ceza yaptırımlarına bağlanan alanlar haline getirilmiştir.” Bkz. AYM, 11.12.2009, 2007/1 E, 2009/4 K.

¹⁰⁵ Bauman, Zygmunt - Donskis Leonidas. *Ahlaki Körlük Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*, Çev. Pilgir, Akın Emre, Ayrıntı, 1. Baskı, İstanbul, 2020, s. 123-133.

planda olduğu bir dönemdir. Bu minvalde 1982 Anayasası’nda temel hak ve hürriyetlerin kısıtlama nedeni olarak millî güvenlik kavramına yapılan atıf sayısında artış yaşanmış, güvenlik-özgürlük dengesi bakımından terazinin dengesi güvenlik lehine bozulmuştur.

XXI. yüzyılda, özellikle mukayeseli hukukta, Soğuk Savaş Döneminden kalma reel-politik güvenlik anlayışının geride kaldığı, güvenlik denilince salt devletin güvenliğinden ziyade kişisel güvenlik, toplum güvenliği, siber güvenlik, ekonomi güvenliği ve bilgi güvenliği konularının gündeme geldiği görülmektedir. Artık daha çok mülteciler, salgın hastalıklar, sınır anlaşmazlıkları, terörizm, siber saldırılar, ekonomik spekülasyonlar, gıda güvenliği, suç örgütleri, salgın hastalıklar, iklim değişiklikleri, çevre güvenliği gibi konular da güvenlik ajandasına dahil olmuştur. Bir başka deyişle, devletin güvenliği yerine bireyin veya toplumun güvenliği ön plandadır. Mukayeseli hukukta ileri demokrasiler olarak tanımlanabilecek devletlerin gerek anayasalarında gerekse diğer (bilgi edinme kanunları gibi) birincil ve ikincil düzeydeki mevzuatlarında bahse konu değişime ayak uydurulduğu, güvenlik özgürlük dengesi bakımından güvenlik kavramının birey ve toplum merkezli olarak ele alındığı bu sayede demokratikleşme ve şeffaflığa daha fazla odaklandıkları anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Akgüner, Tayfun, *1961 Anayasası’na Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu*, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yay, Yayın No: 1, 1983.

Akıncı, Abdulvahap-Usta, Sefa, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 1, Isparta, 2016.

Arends, J. Frederik M, “Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: Güvenlik Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları”, Uluslararası İlişkiler, C. 6, S. 22, 2009.

Aybay, Rona, “Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu”, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 33, S. 1, 1978.

Balta Paker, Evren, *Küresel Güvenlik Kompleksi/Uluslararası Siyaset ve Güvenlik*, 1.Baskı. İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2012.

Balcı, Ali-Kardaş, Şaban, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 4. Baskı. Ankara, Küre, 2014.

Bauman, Zygmunt-Donskis, Leonidas, *Ahlaki Körlük Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*, Çev. Pilgir, Akın Emre, Ayrıntı, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

Booth, Ken, “Security And Self Reflections of A Fallen Realist”, Critical Approaches to Security Studies, York University, Toronto, 12-14 Mayıs 1994, https://www.worldpulse.com/system/files/post/1721/16244/post_document/d1dec1b98eff27dcc5916cd1a6f9652f/kenboothsecurityandselfreflectionsoffallenrealist.pdf, E. T. 20.11.2020.

Bigo, Didier – Carrera, Sergio – Hernanz, Nicholas – Scherre, Amandine, “Citizens Rights And Constitutional Affairs, Justice, Freedom and Security National Security and Secret Evidence in Legislation and Before The Courts: Exploring The Challenges”, European Parliament Directorate- General For Internal Policies Policy Department, Brussels, European Union, 2014, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509991/IPOL_STU\(2014\)509991_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509991/IPOL_STU(2014)509991_EN.pdf), E. T. 16.06.2020.

Buzan, Barry. *İnsanlar, Devletler & Korku*, Çev. Ed. Çıtak, Emre, 2. Basımdan Çeviri. İstanbul, Röle Akademik Yayıncılık, 2015.

Dedeoğlu, Beril, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, 3.Baskı. İstanbul, Yenyüzyıl Yayınları, 2014.

Duran, Lütfi, *İdare Hukuku*, İstanbul, 1982.

- Dilber, Merve, “Feminizm ve Güvenlik”, Uluslararası İlişkilerde Güvenlik, Der. Emre Çıtak-Osman Şen, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 1. Basım, İstanbul, 2014.
- Gözler, Kemal, *Anayasa Hukukuna Giriş*, 17. Baskı, Ekin, Bursa, 2010.
- Gürpınar, Bulut. “Milli Güvenlik Kurulu ve Dış Politika”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 10, Sayı 39 (Güz 2013), s. 73-104.
- Güveyi, Ümit, *Millî Güvenlik*, 1.Baskı. Ankara, Seçkin, 2016.
- İba, Şaban. *Milli Güvenlik Devleti*, Çivi Yazıları, İstanbul, 1999.
- Katzenstein, Peter J, *Millî Güvenlik Kültürü*, Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik, Çev. Efe, İbrahim, 1. Basım. Sakarya, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2014.
- Kaymaz, Seydi, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Devlet Sırrı*, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.
- Kardaş Tuncay, *Güvenlik*, Uluslararası İlişkilere Giriş, Ed. Kardaş, Şaban–Balcı, Ali, İstanbul, Küre, 2015.
- Nye, Joseph S. Jr.- Welch, David A, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak Kurama ve Tarihe Giriş*, İş Bankası Kültür Yayınları, V. Basım, İstanbul, 2018.
- Öngen, Tülin. “Türkiye’de Siyasal Kriz ve Krize Müdahale Stratejileri: “Düşük Yoğunluklu Çatışma”dan “Düşük Yoğunluklu Uzlaşma” Rejimine,” Sürekli Kriz Politikaları, Der. Neşecan Balkan ve Sungur Savran, Metis Yayınları, İstanbul, 2004.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük, Millî Eğitim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, 19. Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2019.
- Özdağ, Ümit, “Devlet Yönetiminde İstihbarat ve Karşı İstihbarat”, Millî Güvenlik Teorisi, 1. Baskı, Ankara, Kripto, 2015.
- Pieterse, J. “Fukuyama, Liberal Democracy and the New World Order: Back to the End of History”, *Itinerario*, 16 (2), 1992, s. 9-22, <https://www.cambridge.org/core/journals/itinerario/article/abs/fukuyama>, E. T. 01.04.2022.
- TDK Sözlükleri, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/>, E. T. 02.02.2020.
- Sandıklı Atilla- Emeklier Bilgehan, “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm”, Uluslararası Balkan Kongresi, 8-29 Nisan 2011, Kocaeli.
- Sezen, Seriyeye, “Milli Güvenlik Kurulu Üzerine”, Amme idaresi Dergisi, Cilt 33, Sayı 4, 2000. s. 63-83.
- Şen, Osman, “Klasik Realizmin Güvenliğe Bakışı ve Kökenleri”, Uluslararası İlişkilerde Güvenlik, Der. Çıtak, Emre-Şen Osman, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 1. Basım, İstanbul, 2014.
- Tanör, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, 32. Bası, İstanbul, Yapı-Kredi Yayınları, 2019.
- Tanör, Bülent, *İki Anayasa 1961-1982*, 5. Baskıdan Tıpkı Basım, On İki Levha, İstanbul, 2019.
- Torun Abdullah. “Türkiye’de Ulusal Güvenliğin Yasal ve Kurumsal Mekanizması: Milli Güvenlik Kurulu”, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2017, s. 49-67.
- Tunç Hasan-Döner Ayhan. “MGK ve Milli Güvenlik Kavramı”, Selçuk Üniversitesi MYO Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 1, 1998, s. 3-22.
- Ünver, H. Akın, “Dijital Gözetleme, Millî güvenlik ve Özel Hayatın Gizliliği Siyaseti”, Siber Politikalar ve Dijital Demokrasi, 2018/4, Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi, İstanbul, 2018.
- Varlık Ali Bilgin, “Ulusal Güvenlik”, Millî Güvenlik Teorisi, (Ed. Özdağ Ümit), 1.Baskı, Ankara, Kripto, 2015.

Waewer, Ole, “Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi”, Uluslararası İlişkiler, C. 5, S. 18, Ankara, 2008.

Wolfers, Arnold, “National Security as an Ambiguous Symbol”, Political Science Quarterly, C. 67, S. 4, 1952, https://www.jstor.org/stable/2145138?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents, E. T. 10.08.2020.

Yalçın, Hasan Basri. *Ulusal Güvenlik Stratejisi*, 1.Baskı, İstanbul, Setta, 2017.

Yavuz Yayla, Ebru, “Basın Özgürlüğü ve Millî Güvenlik Kapsamında Sınırları”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

İNTERNET KAYNAKLARI

ABD Ulusal Arşivleri (National Arhives), Federal Register, <https://www.federalregister.gov/documents/2014/07/30/2014-17836/classified-national-security-information> E. T. 6.02.2020.

BM Kalkınma Programı, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/national-hdrs/nhdr-1994.html>, E. T. 15.02.2020.

Britannica Ansiklopedisi, <https://www.britannica.com/topic/National-Security-Act>, E.T.30.08.2020.

İtalya Cumhuriyeti'nin Güvenliği İçin Bilgi Sistemi, <https://www.sicurezza.gov.it/sisr.nsf/documentazione/normativa-di-riferimento/legge-124-2007.html>, E.T. 07.10.2020.

JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/resrep14280.4>, E. T. 25.03.2020.

Milli Güvenlik Kurulu, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>, E.T. 02.08.2020.

Millî Savunma Yüksek Kurulu Kanunu Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/tbmm08019096ss0206.pdf>, E.T. 02.08.2020.

Resmî Gazete, 18 Ocak 2003 Tarih, Sayı: 24997, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/01/20030118.htm>, E. T. 22.04.2020.

Resmî Gazete, 7 Haziran 1963, S. 11422, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11422.pdf>, E.T. 27.04.2020.

Resmî Gazete, 19 Aralık 1962, S. 11286, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11286.pdf>, E.T. 26.04.2020.

TBMM Tutanak Dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK/d01/c011/mgk_01011176ss0702.pdf, E. T. 22.08.2020.

TBMM Tutanak Dergisi, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c012/tbmm05012078ss0250.pdf>, E. T. 01.10.2020.

TBMM Tutanak dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS/t10/c067/cs__10067113ss1661.pdf, E. T. 15.08.2020.

TBMM Tutanak Dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc046/kanuntbmmc046/kanuntbmmc04600129.pdf, E. T. 16.08.2020.

TBMM Tutanak Dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK/d01/c011/mgk_01011176ss0702.pdf, E. T. 22.08.2020.

TBMM Tutanak Dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c002/tm00002034ss0035.pdf, E. T. 06.10.2020.

Resmî Gazete, Tarih: 30 Haziran 1981, Mükerrer Sayı: 17386, https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17386_1.pdf, E. T. 25.04.2020.

Resmî Gazete, 22 Ekim 2001 tarih, Sayı: 24561 Mükerrer, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011022M1.htm>, E. T. 25.04.2020.

Resmî Gazete, 18 Ocak 2003 Tarih, Sayı: 24997, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/01/20030118.htm>, E. T. 22.04.2020.

Birleşik Krallık Mevzuat Sistemi, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/5/section/1>, E.T. 17.09.2020.

12 Mayıs 1949 tarihli TBMM Milli Savunma Komisyon Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/tbmm08019096ss0206.pdf>, E. T. 02.08.2020.

3 Haziran 1949 tarihli ve 7223 sayılı Resmî Gazete, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc031/kanuntbmmc031/kanuntbmmc03105399.pdf, E.T. 02.08.2020.

11 Şubat 2017 Tarihli ve 29976 Sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler;/2017/02/20170211.htm>) E. T. 22.04.2020.

5399 sayılı Kanun gerekçesi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t02/c007/cs__02007015ss0015.pdf, E. T. 27.11.2020.